МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Фінансове забезпечення діяльності банківських установ в Україні»

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМДз-24-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

_____ Пустовойтенка Валентина Анатолійовича
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «22» січня 2026 р. № 7

Завідувач кафедри _____ Гудзь Олена Євгенівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 18 06.12.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ 03.11.2025 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 80б. 09.02.2026 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Шолойко Н. С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Онищко С.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Діденко А. В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Чуницька І. І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100			

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - _____ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	4 (добре)	09.01.2026	Шолойко А.С. Онищенко С.В. Діденко Л.В. Кушнірка І.І.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків та технологій
_____ Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
« 18 » листопада 2024 рік №7

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Пустовойтенку Валентину Анатолійовичу

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту): Фінансове забезпечення діяльності банківських установ в Україні.
Затверджена наказом ректора від 23.12.2024 р. № 1888
2. Строк здачі закінченої роботи: _____
3. Мета роботи: поглиблення теоретичних основ фінансового забезпечення банківської діяльності, аналіз практики формування фінансових ресурсів банків та визначення основних напрямів активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.
Об'єкт дослідження: процес фінансового забезпечення банківської діяльності в Україні.
Предмет дослідження: економічні відносини, що виникають у процесі формування джерел фінансового забезпечення банківської діяльності в Україні.
Орієнтована база дослідження: банківська система України, статистичні звіти Національного банку України щодо нормативів достатності капіталу, обсягів депозитів та цінних паперів в портфелях банків, монографії, наукові статті у фахових та зарубіжних виданнях.
4. Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти України, дані Національного банку України, Міністерства фінансів України та Державної служби статистики України, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення НБУ, періодичні видання, підручники, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених у періодичних виданнях, матеріали мережі Інтернет.
5. Перелік графічного матеріалу: таблиць – 17, додатків – 3.
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом):
І. Теоретичні основи забезпечення діяльності банківських установ. 1.1. Сутність фінансового забезпечення діяльності банківських установ. 1.2. Класифікація джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ.
ІІ. Аналіз джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні. 2.1. Специфіка формування капіталу вітчизняних банків.2.2. Оцінка тенденцій у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності

банківських установ. 2.3. Аналіз інвестиційного портфеля банків як джере фінансового забезпечення.
III. Основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльно банківських установ в Україні.

7. Календарний план виконання роботи:

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми та її затвердження	30.09.2025 р.	30.09.2025 р.
2.	Визначення літературних джерел та складання плану роботи	31.10.2025 р.	31.10.2025 р.
3.	Підготовка вступу та І розділу роботи	11-24.12.2025 р.	11-24.12.2025 р.
4.	Підготовка ІІ розділу роботи	24-30.12.2025 р.	24-30.12.2025 р.
5.	Підготовка ІІІ розділу роботи та висновків дипломної роботи	02-05.01.2026 р.	02-05.01.2026 р.
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	03.11.2025 р.-05.12.2025 р.	03.11.2025 р.-05.12.2025 р.
7.	Подача дипломної роботи на кафедру у електронному вигляді для перевірки на антиплагіат	09-11.02.2026 р.	09-11.02.2026 р.
8.	Попередній захист дипломної роботи	30.09.2025 р.	30.09.2025 р.
9.	ЗАХИСТ	31.10.2025 р.	31.10.2025 р.

8. Дата видачі завдання 23.12.2024 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ Чуницька І.І., д.е.н., професор

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Чуницька І.І., д.е.н., професор

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Пустовойтенко В. А.

ПриватБанк

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ПРИВАТБАНК»

Юридична адреса:
вул. Грушевського, 1д, м. Київ, 01001, Україна
Адреса для зв'язків та листування:
вул. Набережна Перемоги, 30, м. Дніпро, 49094, Україна

Телефони: 3700 (безкоштовно з мобільного)
+38 073 716 11 31 (для дзвінків із-за кордону/зі стаціонарних телефонів)
www.pb.ua e-mail: help@pb.ua

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
ПУСТОВОЙТЕНКА ВВЛЕНТИНА АНАТОЛІЙОВИЧА
«Фінансове забезпечення діяльності банківських установ в Україні»

Актуальність теми. Для ефективного функціонування банківської системи необхідним є виконання нею основної стратегічної мети – стимулювання економічного зростання. Реалізація даної мети передбачає належне фінансове забезпечення банківської діяльності. Це означає, що перед банками постає питання пошуку джерел фінансового забезпечення, які формують банківські фінансові ресурси.

Наукова новизна Запропоновані основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні можуть бути використані у практичній діяльності банків та при регулюванні діяльності банківських установ Національним банком України.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Висновки даного дослідження вказують на проведений ґрунтовний аналіз теоретичних даних, надану оцінку сучасного стану у вивчуваній галузі та виявлених проблемах і недоліках. Можна свідчити про високу якість проведеного аналізу теми дослідження та уміння подати інформацію для сприйняття на основі наведених у роботі графіків, таблиць та ілюстрацій.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, організації, установи, МФУ. Основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні, серед яких: забезпечення достатності власного капіталу банків шляхом удосконалення управління ним та пошуку адекватних джерел та можливостей банку; вдосконалення інструментів (депозитної політики) залучення коштів банками та підходів до формування інвестиційного портфеля банків.

Зауваження до дипломної роботи: рекомендовано розкрити більш детально характеристики фінансових технологій у сфері банківської діяльності Визначений недолік вважається як рекомендація і не зменшує в цілому позитивне враження від роботи.

Робота задовольняє вимогам, які пред'являються до дипломних робіт і заслуговує на оцінку добре.

«20» 11 2025р.

Керівник Дирекції операційного обслуговування та адміністративної підтримки ГО

Козловський Андрій Броніславович

Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи
«Фінансове забезпечення діяльності банківських установ в Україні»
Пустовойтенка Валентина Анатолійовича

Актуальність теми зумовлена ключовою роллю банківських установ у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи України та фінансуванні економічного розвитку. Фінансове забезпечення діяльності банків безпосередньо впливає на їх платоспроможність, ліквідність, здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами й ефективно здійснювати кредитно-інвестиційну діяльність. В умовах посилення регуляторних вимог, зростання ризиків та нестабільності фінансових ринків особливої актуальності набуває дослідження джерел, структури та механізмів фінансового забезпечення банківських установ. Додаткової значущості темі надають сучасні виклики, з якими стикається банківський сектор України, зокрема наслідки воєнного стану, макроекономічна нестабільність та потреба у відновленні довіри до банківської системи. Ефективне фінансове забезпечення банківських установ є необхідною умовою підвищення стійкості банківського сектору, підтримки кредитування реального сектору економіки та інтеграції України у міжнародний фінансовий простір, що зумовлює наукову й практичну актуальність обраної теми.

Робота містить три розділи. Перший розділ присвячено дослідженню теоретичних основ фінансового забезпечення діяльності банківських установ.

У другому розділі проаналізовано джерела фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

Третій розділ роботи присвячений визначенню основних напрямів активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

Здобувач вищої освіти Пустовойтенко В. А. працював згідно графіку.

Робота виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту з оцінкою «добре».

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Пустовойтенка В. А. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «22» 01 2026 № 7 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи (проєкту)
на тему: «Фінансове забезпечення діяльності
банківських установ в Україні»

Мета роботи полягає у поглибленні теоретичних основ фінансового забезпечення банківської діяльності, аналізу практики формування фінансових ресурсів банків та визначенні основних напрямів активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

Завданнями роботи є дослідження сутності фінансового забезпечення діяльності банківських установ; здійснення класифікації джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ; визначення та розгляд специфіки формування капіталу вітчизняних банків; оцінці тенденцій у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності банківських установ в Україні; аналізі інвестиційного портфеля банків як джерела фінансового забезпечення; розроблення основних напрямів активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі формування джерел фінансового забезпечення банківської діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення банківської діяльності в Україні.

Базою дослідження виступає банківська система України, статистичні звіти Національного банку України щодо нормативів достатності капіталу, обсягів депозитів та цінних паперів в портфелях банків, монографії, наукові статті у фахових та зарубіжних виданнях.

За результатами дослідження сформовані висновки щодо активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні, серед яких: забезпечення достатності власного капіталу банків шляхом удосконалення управління ним та пошуку адекватних джерел та можливостей банку; вдосконалення інструментів (депозитної політики) залучення коштів банками та підходів до формування інвестиційного портфеля банків.

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності банків та при регулюванні діяльності банківських установ Національним банком України.

Ключові слова: фінансове забезпечення; діяльність банківських установ, банківська система; банки, капітал банків, депозити, інвестиційний портфель банків; ОВДП; депозитний сертифікат; боргові цінні папери.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2025 рік.

Рік захисту роботи – 2026 рік.

ABSTRACT

for the qualification paper (project)

on the topic: "Financial Support of Banking Institutions' Activities in Ukraine"

The purpose of the study is to deepen the theoretical foundations of financial support for banking activities, analyze the practice of forming financial resources of banks, and determine the main directions for intensifying the process of financial support for the activities of banking institutions in Ukraine.

The objectives of the study are to examine the essence of financial support for the activities of banking institutions; to classify the sources of financial support for the activities of banking institutions; to identify and analyze the specifics of capital formation in domestic banks; to assess trends in attracting financial resources to support the activities of banking institutions in Ukraine; to analyze banks' investment portfolios as a source of financial support; and to develop the main directions for intensifying the process of financial support for the activities of banking institutions in Ukraine.

The subject of the research is the economic relations that arise in the process of forming sources of financial support for banking activities in Ukraine.

The object of the research is the process of financial support for banking activities in Ukraine.

The research base is the banking system of Ukraine, statistical reports of the National Bank of Ukraine on capital adequacy ratios, volumes of deposits and securities in banks' portfolios, as well as monographs and scientific articles published in professional and international journals.

Based on the results of the study, conclusions were formulated regarding the intensification of the process of financial support for the activities of banking institutions in Ukraine, including: ensuring the adequacy of banks' own capital through improved management and the search for appropriate sources and opportunities for banks; improving instruments (deposit policy) for attracting funds by banks and approaches to forming banks' investment portfolios.

The obtained results can be used in the practical activities of banks and in the regulation of banking institutions by the National Bank of Ukraine.

Keywords: financial support; activities of banking institutions; banking system; banks; bank capital; deposits; banks' investment portfolio; domestic government bonds (OVDPs); deposit certificate; debt securities.

Year of completion of the qualification paper: 2025.

Year of defense of the paper: 2026.

Тема: «Фінансове забезпечення діяльності банківських установ в Україні»

Пустовойтенко В. група ФМДз-24-1

ЗМІСТ

ВСТУП

Розділ 1. Теоретичні основи забезпечення діяльності банківських установ.

1.1. Сутність фінансового забезпечення діяльності банківських установ.
1.2. Класифікація джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ.

Розділ 2. Аналіз джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

2.1. Специфіка формування капіталу вітчизняних банків.

2.2. Оцінка тенденцій у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності банківських установ.

2.3. Аналіз інвестиційного портфеля банків як джерела фінансового забезпечення.

Розділ 3. Основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні

ВИСНОВКИ

Список використаних джерел

Додатки

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для ефективного функціонування банківської системи необхідним є виконання нею основної стратегічної мети – стимулювання економічного зростання. Реалізація даної мети передбачає належне фінансове забезпечення банківської діяльності. Це означає, що перед банками постає питання пошуку джерел фінансового забезпечення, які формують банківські фінансові ресурси.

Відповідно до специфіки банківської діяльності та чинного законодавства в Україні, банки формують власні капітали та за допомогою банківських продуктів залучають кошти своїх клієнтів, які дають їм можливість створювати потужні фінансові ресурси і за рахунок цього ефективно функціонувати. Сьогодні, коли в Україні триває повномасштабна війна, спостерігаються негативні демографічні процеси, зниження рівня життя домогосподарств, ризикованості здійснення банківського кредитування, актуалізуються питання формування достатнього рівня власного капіталу банків та пошуку джерел фінансового забезпечення банківської діяльності.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Питанням забезпечення капіталізації банківської системи, залучення та запозичення ресурсів в банки приділяється увага у працях як класиків зарубіжних досліджень, так і вітчизняних науковців. Зокрема, Ф. Мишкін, Дж. М. Кейнс, М. Фрідман, П. Кругман досліджували капіталізацію банківської системи як основне джерело ефективної діяльності банків. Фінансовому забезпеченню та потенціалу банків, а також залученню ресурсів для банківської діяльності присвячені праці Андрейків Т.Я., Бойко І.Д.. Вядрової І.М., Дрогоруб І.В., Д’яконової І.І., Єрохіна С.А, Захарченко Т.О., Земскова К., Коваль І.Л., Мойсеенко І.П., Сенища П.М., Сивуляк М.М., Чуницької І.І.

Проте наявність ризикованості діяльності банків в умовах війни, необхідність підвищення стійкості та ліквідності банківської системи зумовлює необхідність комплексного дослідження проблем фінансового забезпечення

банківської діяльності в Україні, у тому числі формування власного капіталу банків, аналізу тенденцій у процесі залучення та запозичення коштів в банки.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних основ фінансового забезпечення банківської діяльності, аналіз практики формування фінансових ресурсів банків та визначення основних напрямів активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

Для досягнення зазначеної мети в роботі необхідно вирішити такі завдання:

– дослідити сутність фінансового забезпечення діяльності банківських установ;

– здійснити класифікацію джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ;

– визначити та розглянути специфіку формування капіталу вітчизняних банків;

– оцінити тенденції у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності банківських установ в Україні;

– проаналізувати інвестиційний портфель банків як джерела фінансового забезпечення;

– запропонувати основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення банківської діяльності в Україні.

Предмет дослідження – це економічні відносини, що виникають у процесі формування джерел фінансового забезпечення банківської діяльності в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використані загальнонаукові методи наукового пізнання, зокрема: логіко-діалектичний метод – для дослідження сутності фінансового забезпечення банківської діяльності; узагальнення – для класифікації джерел фінансового забезпечення; методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу – для з'ясування тенденцій, оцінки динаміки у формуванні власного капіталу банків та залучених коштів банками;

метод побудови аналітичних таблиць – для наочного забезпечення результатів дослідження.

База дослідження. Базою дослідження є банківська система України, статистичні звіти Національного банку України щодо нормативів достатності капіталу, обсягів депозитів та цінних паперів в портфелях банків, монографії, наукові статті у фахових та зарубіжних виданнях.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Запропоновані основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні можуть бути використані у практичній діяльності банків та при регулюванні діяльності банківських установ Національним банком України.

Розділ 1. Теоретичні основи забезпечення діяльності банківських установ.

1.1. Сутність фінансового забезпечення діяльності банківських установ.

Діяльність банківських установ потребує створення ефективного механізму фінансового забезпечення, який би давав змогу за наявності існуючих та потенційних фінансових ресурсів стимулювати банки до розширення спектру надання послуг бізнесу та домогосподарствам, що у кінцевому результаті сприятиме економічному зростанню, особливо під час повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Логіка дослідження передбачає розглянути сутність таких понять як «фінансове забезпечення» та «фінансове забезпечення банківських установ». Слід зазначити, що основою функціонування будь-якої діяльності, пов'язаної з розвитком бізнесу або з наданням певного переліку послуг є фінансове забезпечення, тобто наявність фінансових ресурсів.

У вітчизняній науковій літературі питання фінансового забезпечення будь-якої діяльності зокрема, або зростання економіки в цілому досліджуються постійно, так як воно актуалізується залежно від розвитку джерел фінансування. Однак існують різні підходи для визначення сутності самого терміну «фінансове забезпечення». Так, Бестужева С.В. узагальнюючи підходи науковців до трактування даного поняття виокремила низку різних аспектів, зокрема «… 1) фінансове забезпечення як система відносин між суб'єктами з приводу акумуляції фінансових ресурсів; 2) фінансове забезпечення як процес покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів; 3) фінансове забезпечення як процес мобілізації фінансових ресурсів; 4) фінансове забезпечення як сукупність або комплекс методів, важелів, інструментів створення і використання фінансових ресурсів; 5) фінансове забезпечення як система джерел і форм фінансування; 6) фінансове забезпечення як діяльність пов'язана із управлінням капіталом; 7) фінансове забезпечення як метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток» [1].

Давидчук С.М. під фінансовим забезпеченням розуміє «…сукупність джерел і форм фінансування розвитку бізнесу, як метод фінансового механізму, за допомогою якого формують і використовують фонди коштів, і який

характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти економічного розвитку» [2, с.29].

Захарченко Т.О. вважає, що «…фінансове забезпечення – це система фінансових відносин підприємства щодо формування необхідного обсягу фінансових ресурсів, за якого підприємство залишатиметься фінансово стійким та отримуватиме необхідний рівень прибутку. В якості фінансових ресурсів підприємства можуть використовувати різні джерела» [3].

Отже, погоджуємося з підходом Бестужевої С.В., що така різноманітність визначень засвідчує про наявність наукового інтересу до цієї проблеми. В той же час, зазначені підходи до визначення сутності «фінансове забезпечення» не дозволяє зосередити увагу на ефективності залучення та використання фінансових ресурсів саме через систему фінансової підтримки [1]. На нашу думку, сутність фінансового забезпечення можливо визначити у контексті фінансової підтримки, яку можливо розділити на три групи, зокрема:

1) процесний підхід, який ґрунтується на визначенні фінансової підтримки як певної діяльності, пов’язаної з накопиченням вільних фінансових ресурсів установи;

2) системний підхід, який ґрунтується на розгляді фінансової підтримки як системи (або сукупності) форм та джерел, методів, важелів залучення та використання фінансових ресурсів;

3) функціональний підхід, який визначає фінансову підтримку як метод фінансового впливу або фінансового регулювання соціально-економічного розвитку.

Такий підхід дає нам можливість зробити висновок, що фінансове забезпечення представляє собою процес підтримки певного виду діяльності фінансовими ресурсами, які необхідно нагромаджувати з різних можливих джерел.

Так як об’єктом нашого дослідження є діяльність банківських установ, проаналізуємо та узагальнимо підходи науковців щодо розуміння сутності поняття «фінансове забезпечення банківської діяльності. При цьому слід

зауважити, що банківська діяльність – це специфічний вид діяльності, пов’язаний з рухом грошей.

Сьогодні функціонування вітчизняних банківських установ в Україні відбувається в умовах напруженої економічної ситуації та непередбачуваності майбутнього, так як країна знаходиться у війні. Можливість повноцінної банківської діяльності у вигляді надання банківських послуг значною мірою визначається наявністю та потенційними можливостями використання достатнього за обсягом та оптимального за джерелами формування фінансового забезпечення. Коваль С.Л., Сидор І.П. вважають, що «…різноманітні тлумачення фінансового забезпечення, переважно зводяться до наявності фінансових ресурсів, які необхідні для здійснення діяльності суб'єктами господарювання, які функціонують у різних сферах. Фінансове забезпечення різних економічних суб’єктів характеризується певними особливостями» [4]. Отже, фінансове забезпечення діяльності банківських установ представляє собою наявність фінансових ресурсів в банку, які дають можливість здійснювати ним ефективне обслуговування клієнтів та досягнення визначеної мети.

Погоджуючись з підходом Коваль С.Л. та Сидор І.П., зазначимо, що фінансове забезпечення діяльності банківських установ визначається особливостями діяльності банків та їхньою роллю в економіці. Банки характеризуються особливим видом бізнес-діяльності, пов’язаної з рухом позичкового капіталу, його мобілізацією та розподілом. Свого часу Пітер Роуз підкреслював, що «…банк – це фірма, яка надає фінансові послуги, здійснює професійне управління грошовими ресурсами, а також виконує інші функції, прописані у вітчизняному» [5].

В умовах ринкової економіки та конкурентної боротьби за клієнтів особливого значення для банків набуває можливість надавати широкий спектр банківських послуг. Таким чином, сучасні банки не обмежують свою діяльність акумулюванням коштів та наданням кредитів. Банківські установи здійснюють готівкові та безготівкові розрахунки за допомогою електронних платіжних систем, управляють фінансовими ресурсами та майном від імені клієнтів (трастові операції), а також надають лізингові, брокерські та інші послуги.

Банківські установи як специфічні інституції виробляють особливий продукт (банківські послуги), який відрізняється від продуктів матеріальної сфери. Для досягнення визначених у статутах цілей, банки потребують фінансових ресурсів. Фінансові ресурси розглядаються як фінансова основа забезпечення ефективної діяльності будь-якої установи. Їх наявність створює передумови для отримання фінансового результату. Банківські установи, за чинним законодавством, є комерційними структурами, основною діяльність яких є отримання прибутку. Банківська діяльність, як вище зазначалося, має свою специфіку, яка визначається наступними рисами:

– особливість цілей;

– кількісними показниками (клієнтура, обсяг залучених коштів кредитних вкладень, інвестицій, обсяг операцій та послуг);

– набором якісних факторів (показників доходів та витрат, швидкість обороту коштів, трудомісткість операцій, ступінь задоволення запитів клієнтів за обсягом, структурою, якістю послуг, можливості банку щодо забезпечення конфіденційності переговорів, інформаційна безпека);

– соціальними характеристиками персоналу (у тому числі професійна підготовка, ставлення до праці, рішення соціальних проблем);

– регулюванням банківської діяльності з боку держави. Центральний банк встановлює для банків економічні нормативи капіталу, ліквідності та ризиків тощо;

– різноманіттям сфери управління, до якої відносяться: грошовий обіг та кредитні відносини на макро- та мікрорівнях, наявність суттєвих ризиків під час здійснення банківських операцій.

На відміну від виробничих підприємств, основною діяльністю яких є випуск продукції чи торгівля, банки є фінансово-кредитними установами, основна діяльність яких відбувається на ринку фінансових послуг. Якщо для підприємства реального сектора фінансова діяльність є необхідною складовою ефективного ведення операційної діяльності виробництва або надання послуг, то для банків основним видом діяльності є проведення фінансових операцій. Саме

в цьому полягає сутність управління банком – управління фінансами (фінансовими ресурсами).

Зважаючи на специфіку діяльності банків, під фінансовим забезпеченням діяльності банківських установ, на нашу думку, слід вважати процес підтримки банків фінансовими ресурсами, а також механізми їх формування та залучення. Таким чином, основою для діяльності банків є фінансові ресурси. У цьому контексті доцільним є дослідити питання щодо змісту фінансових ресурсів банківських установ.

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи вітчизняних вчених щодо визначення сутності поняття «фінансові ресурси банку»

Данік Н., Ємельянов А.	«Фінансові ресурси банку – це сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банку і складаються з власного капіталу банку, запозичених та залучених коштів, отриманих банком на умовах терміновості (визначеного терміну), платності та використовуються останнім надання всього спектра банківських послуг» [7, с.17]
Краснова І.В., Громницька І.Ю.	«Фінансові ресурси банку – це частина ресурсів банку, що формується за рахунок генерації коштів шляхом залучення та запозичення у економічних агентів, які трансформуються за термінами, обсягами та ризиками відповідно до параметрів розміщення в активах банку шляхом їх адаптації, а також за рахунок власного капіталу» [8]
Румик І., Бойко А., Шилько І.	«Банківські ресурси – це «це сума всіх коштів, що є в розпорядженні банку, та сума коштів, яку банк спроможний використовувати в результаті ефективної банківської діяльності» [9, с.12]
Земсков К.В., Лиса О.В.	«Банківські ресурси – це сукупність грошових та негрошових ресурсів, що перебувають у розпорядженні банківської установи на правах власності та тимчасового користування» [6].

Джерело: складено автором за []

Узагальнення підходів до розуміння природи фінансових ресурсів банків показує, наведене у таблиці 1 показує, що вітчизняні автори наукових досліджень по-різному трактують поняття «банківські фінансові ресурси» у своїх публікаціях. Більше того, окремі автори вважають, що поняття «фінансові

ресурси банку» та «банківські ресурси» є тотожними. В цілому можливо погодитись з даним підходом, так як мова йде про одне й те саме.

Ці ресурси спрямовані на підтримку всіх цілей банківської установи, таких як забезпечення достатнього рівня ліквідності, прибутковості, розвиток матеріально-технічної бази, зміцнення позицій на грошовому ринку тощо. Важливою характеристикою фінансових банківських ресурсів є те, що вони перерозподіляються на кредитній основі. Це означає, що банк акумулює кошти своїх клієнтів (депозити), а потім позичає їх іншим клієнтам (кредити). Завдяки цьому банк може отримувати прибуток у вигляді відсотків за кредитами.

Земсков К.В., Лиса О.В. вважають, що «…поняття «банківські ресурси» можна розглядати у вузькому та широкому сенсі. У вузькому сенсі «банківські ресурси» – це фінансові ресурси, які банк використовує для кредитування та інших операцій. До них належать включає депозити, кошти, залучені банком, власні кошти банку тощо. У широкому сенсі «банківські ресурси» – це всі можливості банку отримувати дохід, включаючи не лише фінансові ресурси, а й реальні активи (нерухомість, обладнання) та нематеріальні активи (бренд, репутація) [6].

Отже, дослідження підходів вітчизняних науковців до визначення терміну «фінансові ресурси банку», можна зробити висновок, що його тлумачення залежить, насамперед, від специфіки діяльності банківських установ, які, з одного боку, розглядаються як фінансові інституції, що перерозподіляють ці ресурси, а з іншого боку, як суб’єкти господарювання, що використовують їх у своїй діяльності для отримання прибутку.

Фінансові ресурси банків – є джерелом не тільки забезпечення власної рентабельної діяльності, а також – забезпечення ефективного функціонування економіки країни в цілому. Тому ці ресурси, їх важливість та вплив на діяльність слід розглядати через призму макрорівня та мікрорівня. Інформація, наведена у таблиці 2 дає нам уявлення про важливість фінансових ресурсів банку як джерела та інструменту забезпечення банківської діяльності на рівні держави та самого банку.

Таблиця 1.2

Макроекономічний та мікроекономічний аспекти важливості фінансових ресурсів банку

Фінансові ресурси банку	
Макрорівень	Мікрорівень
Важливе джерело інвестицій у реальний сектор економіки	Джерело отримання прибутку банком
Досягнення економічного зростання за умови ефективного використання інвестованих коштів	Джерело підтримки ліквідності, платоспроможності та фінансової надійності банку
Джерело насичення економіки грошима (рівень монетизації економіки)	Засіб диверсифікації активів та пасивів банку
Інструмент для сприяння підвищення стабільності та довіри до економіки в цілому, та фінансово-банківської системи, зокрема	Джерело зростання добробуту клієнтів банку (доходи від розміщених на депозитах котів)
Інструмент для стимулювання реформування структури економіки	Інструмент для підвищення довіри до банку, досягнення визначених маркетингових цілей
Інструмент для поліпшення організації розрахунків в економіці, що дає можливість покращувати стан грошового обігу, а економічним суб'єктам використовувати вигідні для них форми розрахунків	Джерело зростання капіталізації банків та виконання вимог регулятора (центрального банку)

Джерело: розроблено автором за [6, 7, 10].

В окремих працях вітчизняних науковців також досліджуються фінансові ресурси у контексті макро- та мікрорівня. Зокрема, Єрохін С.А. та Підбуртний В.В. підкреслюють, що «…На макрорівні фінансові ресурси банку – це сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів банківської системи, які вона може згенерувати в певний період часу за визначених умов. Ці кошти можна використовувати для фінансування потреб домашніх господарств, підприємств, країн і банків без ризику дестабілізації фінансових ринків країни. На мікрорівні фінансові ресурси банку – це різного роду грошові та немонетарні (але виражені в грошовому еквіваленті) ресурси, доступні для тимчасового користування або зберігання банками. Ці ресурси сприяють забезпеченню діяльності банку: забезпеченню ліквідності, прибутку, розвитку матеріально-технічної бази, зміцненню позицій на ринку» [11, с.36-37].

Отже, фінансові ресурси є джерелом продуктивного виконання банківською установою своїх функцій, забезпечують вирішення поставлених завдань під час реалізації політики банку, є основним показником оцінки фінансового стану, прибутковості та ліквідності вищезгаданої установи, важливою ознакою підвищення ефективності банківської діяльності. Вони

відіграють визначальну роль у діяльності банківських установ, оскільки наявність їх належної кількості, достатньої для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку, дозволяє успішно функціонувати як окремої банківської установи, так і банківської системи країни в цілому.

Дослідження сутності понять «фінансове забезпечення банківської діяльності» та «фінансові ресурси банку» дало можливість сформулювати наступні висновки.

1. Фінансове забезпечення банків – це процес залучення та використання фінансових ресурсів (грошових коштів), що забезпечують їхню діяльність. Це включає в себе різноманітні джерела фінансування, що будуть нами проаналізовані у наступних розділах даної роботи. Воно передбачає управління цими ресурсами для забезпечення стабільності та платоспроможності банку, що відображається у його фінансовій звітності.

2. Фінансові ресурси банку представляють собою грошові кошти, які він акумулює з різних джерел (власних і залучених) для використання у своїй діяльності, насамперед для надання різних послуг з метою отримання прибутку.

1.2. Класифікація джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ.

Дослідження питань фінансового забезпечення діяльності банківських установ передбачає розглянути та науково обгрунтувати класифікацію фінансових ресурсів як в узагальненому вигляді, тобто за найбільш суттєвими ознаками та критеріями, так і детально – за джерелами їх формування та за складовими їх компонентами.

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі банківські ресурси класифікуються за різними критеріями: за джерелами формування, економічним змістом, місцем мобілізації, можливістю прогнозування розміру ресурсу, можливістю використання, ціною залучення тощо. У таблиці 1.3 наведена порівняльна характеристика критеріїв класифікації та видів джерел фінансового забезпечення, інформація про які засвідчує різноманітність критеріїв класифікації джерел фінансового забезпечення, однак більшість науковців

погоджується з думкою, що основним критерієм є джерело формування (утворення), яке охоплює три види фінансових ресурсів [12, с.132-133]. Це власні ресурси, залучені та запозичені.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика критеріїв класифікації та видів джерел фінансового забезпечення.

Критерій класифікації	Вид джерела фінансового забезпечення (фінансові ресурси)	Критерій класифікації	Вид джерела фінансового забезпечення (фінансові ресурси)
За джерелом формування	Власні, залучені, запозичені	Джерело утворення	Власні, залучені, запозичені
За напрямом руху	Вхідні, вихідні	Економічний зміст відображення у балансі банку	Заборгованість перед НБУ; Заборгованість перед іншими банками; Заборгованість перед клієнтами; Цінні папери власного боргу; Інші зобов'язання; Власний капітал банку
За часом використання	Постійні, тимчасові	Відображення в обліку	Балансові, позабалансові
За строками	Короткосторокові, Середньострокові, Довгострокові	Термін знаходження в розпорядженні банку	Постійні, тимчасові
За можливістю прогнозування	Пряме прогнозування, Опосередковане прогнозування	Ціна залучення	Дешеві, дорогі, безплатні
За формою розрахунків	Готівкові, безготівкові	Місце мобілізації	Мобілізовані самим банком; Придбані в інших банках, у т.ч. в НБУ
За ступенем стабільності	Стабільні, Нестабільні	Можливість прогнозування величини ресурсів	Підлягають прямому чи опосередкованому прогнозуванню; Не підлягають прогнозуванню

Джерело: складено за [8; 11; 12].

Так як у класифікації фінансових ресурсів банків визначальною є критерій «джерела їх формування», а також враховуючи значний науковий та практичний інтерес, структура цих ресурсів за складовими елементами відображена нами у таблиці 1.4.

Одним з основних джерел фінансового забезпечення банківської діяльності є його власні кошти, які банк формує при створенні та подальшому функціонуванні. Капітал банку є джерелом внутрішнього походження. Це власні кошти банку, що залишаються після вирахування всіх його зобов'язань. Він складається з різних джерел, таких як статутний капітал, резерви, нерозподілений прибуток та субординований борг.

Таблиця 1.4

Структура фінансових ресурсів банку за критерієм «джерела фінансування»

Фінансові ресурси банку	
Власні кошти банку	Статутний капітал Резервний капітал Нерозподілений прибуток Субординований борг
Залучені кошти банку	Кошти на вимогу (до запитання) суб'єктів господарювання; Строкові кошти суб'єктів господарювання; Кошти на вимогу домогосподарств (фізичних осіб)
Запозичені кошти банку	Кошти НБУ; Кошти інших банків; Цінні папери субординованого боргу

Джерело: складено за [8; 10; 11].

«Власний капітал банку, – як вважають Мойсеєнко І.П., Козій І.С. – це спеціально фонди та резерви, сформовані за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел. Створений власниками статутний капітал і доформований за рахунок чистого прибутку власний капітал банку призначений для забезпечення ефективного функціонування банку та погашення можливих збитків» [13].

Статутний капітал представляє собою суму внесків засновників (акціонерів), що відображає початковий капітал банку. Це сума номінальної вартості акцій або часток учасників, що складає основний капітал компанії. Його розмір фіксується в установчих документах банку. Мінімальний розмір статутного капіталу українського банку на сьогодні становить 200 мільйонів гривень**.** Ця норма була встановлена у 2020 році та замінила попередню вимогу у 500 мільйонів гривень у зв'язку з економічними реаліями (коронавірусна криза, війна) [14].

Резерви – це кошти з прибутку, створені для покриття можливих збитків чи непередбачених витрат. Це кошти, які створюються за рахунок

нерозподіленого прибутку підприємства. Призначення резервів – формування фінансового резерву для покриття непередбачених витрат, збитків або погашення боргів у разі ліквідації компанії. Їх створення може бути вимогою законодавства або установчих документів.

Нерозподілений прибуток – це чистий прибуток, який компанія залишає собі для реінвестування, а не роздає власникам. Ці кошти компанія може використовувати для реінвестування в діяльність, розвитку, покриття витрат чи формування резервного капіталу. Він є джерелом власного капіталу внутрішнього походження

Субординований борг – це борг, який має нижчий пріоритет у погашенні порівняно з іншими зобов'язаннями, наприклад, перед банками чи іншими кредиторами. У разі ліквідації компанії, власники субординованого боргу отримують свої кошти лише після того, як будуть погашені вимоги всіх інших кредиторів (зокрема, банків). Це робить субординований борг ризикованішим для інвесторів, але водночас може надавати компанії доступ до додаткового фінансування.

Регулятивний капітал (РК) банку включає основний та додатковий капітал і розраховується з урахуванням ризиків. Регулятивний капітал використовується для аналізу фінансово-економічних показників банківської діяльності та розрахунку економічних нормативів.

Власні фінансові ресурси є лише відправною точкою для організації банківської діяльності, і їхня роль значною мірою зводиться до гарантування прибутковості та фінансової стійкості банку. Найбільшу частину зобов’язань банку, яка в кілька разів перевищує власні кошти, становлять залучені кошти, що визначає специфіку діяльності банку як посередника у сфері фінансових відносин. Залучені кошти банків – це сукупність коштів фізичних та юридичних осіб, які вони розмістили на рахунках (поточних, депозитних, ощадних тощо) в банку. Ці кошти, які формують переважну частину банківських ресурсів, використовуються банком для активних операцій, таких як кредитування, з метою отримання прибутку та забезпечення власної ліквідності. Залучені кошти є основним джерелом формування банківських ресурсів. У банківській практиці

всі рахунки клієнтів, відкриті в банку, зазвичай називаються депозитами, а отже, залучені кошти є депозитними зобов'язаннями.

Зазначені вище джерела фінансового забезпечення банківської діяльності є традиційними у банківській практиці, проте з розвитком вітчизняного фінансового ринку, залученням вітчизняної банківської системи до світових інтеграційних процесів зростає роль ще одного джерела формування банківських ресурсів – запозичених коштів. Запозичені кошти банків – це кошти, які банк залучає з різних джерел на зворотній основі, аби використати їх для своїх активних операцій (наприклад, видачі кредитів) з метою отримання прибутку. До них належать: міжбанківські кредити, кошти від центрального банку, а також операції з цінними паперами.

Запозичені кошти мають суттєве значення для підтримки поточної ліквідності банків і тому активно використовуються вітчизняними банками. Операція із залучення коштів називається купівлею коштів, а джерела запозичення – недепозитними зобов'язаннями банку. Відмінною особливістю запозичених коштів, що випливає з механізму їх накопичення, є те, що в цьому випадку їх формування здійснюється за безпосередньою ініціативою банку, тоді як під час формування залучених ресурсів ініціаторами є клієнти банку, які вкладають свої кошти у депозити.

Підсумовуючи наше дослідження щодо класифікації джерел фінансового забезпечення банківської діяльності зазначимо, що однією з необхідних передумов ефективного функціонування банків є стабільність та достатність їхньої ресурсної бази. Сучасні проблеми щодо формування фінансових ресурсів банків зумовлені багатьма чинниками як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. До зовнішніх чинників слід віднести: нестабільність світової економіки, повномасштабна війна в Україні, недосконаліть монетарної політики центрального банку (Національного банку України), недосконаліть законодавчої бази та недостатня її адаптація до вимог європейського законодавства, нерозвиненість страхового та фондового ринків тощо.

Найважливішим внутрішнім чинником накопичення ресурсних проблем банків є: низький рівень капіталізації банків, і як наслідок – ненадійність,

нестабільність та нездатність банків адаптуватися до несприятливих змін ринкової ситуації. Вирішення проблем, що виникають під впливом вищезазначених чинників, вимагає від банків оптимізації ресурсної політики. Для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням українських банків ресурсами, необхідно, перш за все, забезпечити прискорення розвитку виробництва та активізацію фондового ринку. Крім того, банки, піклуючись про збільшення обсягу своїх ресурсів, повинні прагнути до: збільшення обсягів власного капіталу; активізації роботи банку щодо залучення вільних коштів населення шляхом розроблення та впровадження різних видів депозитів та новітніх банківських продуктів; прискорення та впровадження ефективних методів управління фінансовими ресурсами за умови продуманої, збалансованої політики дотримання пасивних та активних операцій банку.

При формуванні ресурсної бази банк насамперед повинен визначити систему цілей та напрямків діяльності банку, особливо в умовах швидкої цифровізації банківських послуг. При розробці політики мобілізації ресурсів банк повинен реалізувати такі цілі: прибутковість, дотримання вимог регуляторних органів, ліквідність, мінімізація витрат, орієнтація на адаптацію, обсяги та ринок банківських послуг. Завданням політики мобілізації ресурсів банку є формування необхідних коштів для їх подальшого розміщення шляхом найкращої реалізації цілей. Це вимагає порівняння ресурсів шляхом вибору найкращих елементів шляхом їх якісної оцінки.

Розділ 2. Аналіз джерел фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

2.1. Специфіка формування капіталу вітчизняних банків.

Одним з головних джерел забезпечення ефективної діяльності банків є його власний капітал. «Власний капітал банку – як зазначає Моісеєнко та Козій, – це грошові кошти і виражена у грошовій формі частина майна, які належать його власникам, що забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку та забезпечення фінансової безпеки функціонування» [13, с.155].

Капітал банку як базова складова його фінансових ресурсів і ключова передумова стабільної банківської діяльності, може успішно виконувати своє призначення та функції лише за умови достатності його обсягу. У зв'язку з цим проблема визначення та підтримки достатності капіталу є однією з центральних та найбільш складною в управлінні банківськими ресурсами.

Слід зазначити, що питання методології оцінки достатності банківського капіталу стали предметом дискусій у міжнародних фінансових організаціях ще у минулому сторіччі – у 1980-х роках. З метою стимулювання провідних банків до зміцнення своїх фінансових позицій, зменшення відмінностей у системах регулювання банківської діяльності різних країн у 1987 р. голови центральних банків США та 11 країн (Бельгії, Канади, Франції, Італії, Німеччини, Японії, Нідерландів, Швеції, Швейцарії, Великобританії та Люксембургу) у м. Базелі (Швейцарія) ухвалили угоду про запровадження єдиних стандартів достатності капіталу. Цей документ, зокрема, визначив стандарти достатності капіталу на рівні 8% від суми зважених за ризиком активів і здійснив великий вплив на політику банків з управління ризиками і формуванню їх власного капіталу.

Ухвалена угода та принципи оцінки мінімального рівня капіталу, що декларувалися в ній, стали основою для встановлення аналогічних стандартів національними законодавствами різних країн. З плином часу зазначена угода та вимоги до капіталу банків, їх ризиків та ліквідності почали втрачати актуальність і голови центральних банків періодично збиралися для внесення суттєвих змін в

дану угоду. Таким чином на основі Базель-І було сформовано нові редакції – Базель ІІ та Базель ІІІ.

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика рекомендацій Базельського комітету з питань банківського нагляду

Назва угоди	Рекомендації
Базель І	«…1) співвідношення між капіталом банку та його активами, зваженими на коефіцієнт кредитного ризику, не повинно бути меншим 8 %; 2) капітал банку складається з основного та додаткового; 3) банки повинні підтримувати капітал на достатньому рівні з метою покриття кредитного ризику, який оцінюється за допомогою використання вагових коефіцієнтів ризику». [15]
Базель ІІ	«…1) встановлення мінімальних вимог до величини власного капіталу; 2) проведення процедури наглядового аналізу; 3) дотримання ринкової дисципліни (розкриття інформації перед громадськістю про склад капіталу і прийняті ризики, на підставі якої клієнти банку та експерти могли б сформувати власну думку про достатність капіталу і рівень його надійності). Рекомендаціями вводиться трьохрівневе регулювання достатності капіталу». [15]
Базель ІІІ	«...1) капітал 1-го рівня формується лише із використанням звичайних акцій та нерозподіленого прибутку; 2) капітал 2-го рівня формується відповідно до зміни умов створення загальних резервів на покриття збитків за кредитами та переоцінки основних засобів і майна, що перебувають у заставі; 3) капітал 3-го рівня зменшується, а в майбутньому повністю виводиться зі складу банківського капіталу. Крім цього, вводиться заборона на використання гібридного капіталу для формування капіталу 1-го та 2-го рівнів, оскільки він формується за допомогою специфічного набору цінних паперів, що мають не завжди високий ступінь надійності». [15]

Джерело: складено за інформацією [15]

Впровадження рекомендацій Базельського комітету відбувалося поетапно протягом 2000-2007 років, а світова фінансова криза 2008-2009 років, яка супроводжувалася банкрутством системних банків в розвинених країнах світу, стимулювала до впровадження рекомендацій Базель ІІІ.

До 2014 року банківське законодавство України функціонувало на основі рекомендацій Базель-І та Базель-ІІ. Впровадження окремих вимог (норм) Базель-ІІІ до капіталу вітчизняних банків та оновлення чинного законодавства почалося з 2014 року в рамках загальної гармонізації банківського законодавства з європейськими вимогами для посилення стабільності фінансового сектора.

Прискорення процесу імплементації вимог Базель ІІІ в діяльність вітчизняних банків відбулося у 2019 році. Основою для такого прискорення

слугували Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Меморандум з МВФ про економічну та фінансову політику від 19.06.2023 року, Закон України від 30.06.2021 № 1587-IX (прикінцеві положення) набрання чинності з 05.08.2024 оновлених вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність», зокрема щодо структури капіталу та його достатності[1]. Національний банк України у 2019 році зазначав, що «…для визначення мінімального розміру операційного ризику сукупний обсяг трьох компонентів зважується на коефіцієнт 0,15, а отримане значення відображає величину операційного ризику банку[2], яка потребує покриття капіталом. Банки розраховуватимуть мінімальний розмір операційного ризику один раз на рік на основі підтвердженої аудитором річної фінансової звітності. Нові вимоги до капіталу запроваджуватимуться поступово. Тестові розрахунки розміру операційного ризику повинні були розпочатися вже у 2020 році після оприлюднення річної фінансової звітності за 2019 рік. Покривати капіталом операційний ризик банки зобов'язувалися з 1 січня 2022 року» [16].

Потреба банків у капіталі для покриття цього ризику визначатиметься відповідно до нового стандартизованого підходу Базельського комітету з банківського нагляду "Базель III: Остаточне узгодження реформ після кризи" (Basel III: Finalising post-crisis reforms, 07 грудня 2017 року), з урахуванням особливостей української банківської системи.

Порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику та врахування його під час розрахунку нормативів достатності капіталу було впроваджено постановами Правління Національного банку України від 24

[1] Закон України № 1587-IX від 30.06.2021 вніс зміни до Закону «Про банки і банківську діяльність», які передбачають посилення вимог до структури капіталу та його достатності**,** згідно з міжнародними стандартами (Базель III). Набрання чинності відбувалося поетапно, а ключові вимоги стосовно капіталу (як-от вимоги до якості капіталу та показників достатності) набрали чинності 05.08.2024 (зокрема, зміни до статей 38, 39 Закону про банки), що зобов'язує банки відповідати новим, суворішим критеріям, підвищуючи їхню стійкість, повідомляє НБУ.

[2] Операційний ризик – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків, або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників банку, інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів. Операційний ризик уключає юридичний ризик, однак має виключати ризик репутації та стратегічний ризик.

грудня 2019 року № 156 «Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику» [17] та № 157 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [18]. Вони набули чинності з 27 грудня 2019 року.

Таблиця 2.2

Вимоги ЄС до капіталу

Вимоги	**Стан виконання в Україні**		
Базель-ІІІ	Pillar I **Мінімальні вимоги** до достатності капіталу кредитних установ* *(далі –установи)*. **Буфери капіталу** установ	Pillar II **Управління ризиками та наглядова оцінка:** -самооцінка установою достатності капіталу (ICAAP) -оцінка наглядовим органом достатності капіталу (SREP***)	Pillar III **Ринкова дисципліна** *(інформація для стейкхолдерів)* Вимоги щодо розкриття установами інформації про дотримання пруденційнихвимог та управління ризиками
ЄС	**Регламент ЄС № 575** в частині мінімальних вимог до капіталу; **Директива ЄС № 36** в частині буферів капіталу	**Директива ЄС № 36** в частині управління ризиками та наглядової оцінки	**Регламент ЄС № 575** в частині ринкової дисципліни
Україна	Розроблено проєкт щодо нової структури капіталу, інші - в розробці; Запроваджені, але не активовані: -буфери консервації, -системної важливості, -системного ризику, - контрциклічний буфер (чинна структура капіталу)	ICAAP - запроваджено SREP - запроваджено	Щодо розкриття інформації про управління ризиками – розроблено проєкт. Щодо розкриття інформації про дотримання пруденційних вимог, - після запровадження таких вимог

Джерело: складено за інформацією НБУ [19]

Асоційоване членство України у ЄС та шлях до набуття повноцінного члена Європейського союзу ставить вимоги щодо імплементації принципів Базеля ІІІ та норм Європейського банківського законодавства. У таблиці 2.2 наведено рекомендовані вимоги принципів Базеля-ІІІ та чинних нормативно-

правових документів Європейського Союзу та стану впровадження даних рекомендацій та норм у практичну діяльність вітчизняних банків.

З наведеної у таблиці 2.2 інформації можливо зробити висновок, що регулятор (НБУ) поступово впроваджує данні вимоги до капіталу українських банків.

Стосовно імплементації мінімальних вимог до достатності капіталу згідно з Регламентом ЄС № 575 вітчизняними банками, їх показано у таблиці 2.3. Згідно наведеної інформації, показник достатності капіталу охоплює три складові: 1) коефіцієнт достатності капіталу (співвідношення капіталу (регулятивний капітал (РК), капітал першого рівня (ОК1), достатності капіталу (К1)) до загальної експозиції ризику (CR, MR, OpR, SR); 2) коефіцієнт левериджу (LR) ≥ 3% (співвідношення К1 до загальних активів та позабалансових зобов'язань (не зважених за ризиком); 3) ліміт значних банківських експозицій (LEX) не >25% (співвідношення К1 до значного ризику контрагента).

Таблиця 2.3

Мінімальні вимоги до достатності капіталу згідно з Регламентом ЄС № 575

Показники достатності капіталу		
Нормативи достатності капіталу	Коефіцієнт левериджу (LR) ≥ 3%	Ліміт значних експозицій банку (LEX) > 25%
Співвідношення капіталу (РК, ОК1, К1) до Сукупної експозиції під ризиком (CR, MR, OpR, SR)	Співвідношення К1 до сукупного розміру активів та позабалансових зобов'язань, (не зважених за ступенем ризику)	Співвідношення К1 до значного розміру ризику щодо контрагента

Джерело: складено за [19]

Логіка нашого дослідження передбачає розглянути та проаналізувати джерела формування капіталу банку. На сьогодні, в Україні мінімальні значення достатності капіталу банків знаходяться на рівні: «…РК – 10%; К1 – 7,5%; ОК1 – 5,625%, в той час як у Європі мінімальні значення достатності капіталу, згідно Регламенту ЄС № 575, знаходяться на рівні РК – 8%; К1 – 6%; ОК1 – 4,5%. НБУ зазначає, що «встановлення мінімальних значень достатності капіталу на рівні ЄС здійснюватиметься в подальшому з урахуванням стану банківської системи та повноти впровадження вимог ЄС» [19].

Регулятивний капітал (РК) банку – це сума основного (Капітал 1-го рівня) та додаткового (Капітал 2-го рівня) капіталу, що визначається НБУ, і служить для покриття ризиків. До основних джерел формування РК відносяться:

1) капітал 1-го рівня (Core Capital): найбільш стабільна частина;

2) статутний капітал: фактично сплачений зареєстрований капітал;

3) додаткові внески акціонерів у статутний капітал;

4) фінансова допомога акціонерів;

5) нерозподілений прибуток та створені за його рахунок резерви (розкриті резерви, емісійні різниці);

6) інші фонди та інструменти, що відповідають вимогам НБУ.

7) капітал 2-го рівня (Supplementary Capital): Має менш постійний характер;

8) резерви за кредитними операціями (частково);

9) субординований капітал, що відповідає вимогам НБУ щодо конвертації в капітал при кризі;

10) інші інструменти, визначені регулятором.

Розраховується РК за формулою: РК = ОК + ДК.

Національний банк України встановлює порядок розрахунку, вимоги до складових та мінімальний розмір регулятивного капіталу для забезпечення стабільності банківської системи.

Капітал банку К1, або Капітал 1-го рівня (Tier 1 Capital), є ключовим показником фінансової стійкості банку, що відображає його базову якість і здатність поглинати збитки без зупинки діяльності, включає статутний капітал, додатковий капітал (емісійний), резерви та нерозподілений прибуток, і є центральним елементом регулювання згідно з міжнародними стандартами Базель III. До основних складових К1 відносяться: справжній основний капітал (Common Equity Tier 1 - CET1): найбільш якісна частина, що включає акціонерний капітал, емісійний привілейований капітал, додатковий капітал, резерви та нерозподілений прибуток; додатковий капітал першого рівня: складові, що посилюють основний капітал, але мають менший рівень надійності, ніж CET1.

Капітал 1-го рівня забезпечує стійкість банку та дає можливість банку покривати непередбачувані збитки. Високий рівень показника К1 свідчить про надійність і фінансову міцність банку, що підвищує довіру інвесторів. Таким чином, Капітал К1 – це не просто гроші, а чітко визначений, якісний показник внутрішніх ресурсів банку, що оцінюється регулятором для забезпечення стабільності банківської системи.

Операційний капітал першого рівня (ОК1) – це ключова складова власного капіталу банку, який покриває ризики, і він є ключовим показником його стійкості, згідно з вимогами Національного банку України. До основних джерел формування ОК 1 належать: 1) статутний капітал; 2) грошові внески засновників (резидентів у гривні, нерезидентів у валюті або гривні); 3) нерозподілений прибуток: прибутки минулих років; прибуток звітного року; прибутки за проміжні звітні періоди; 4) інші складові: фінансова допомога (у певних випадках). Ці кошти є першочерговим джерелом покриття збитків та ризиків банку, що підтверджує його фінансову стабільність для регулятора (НБУ) [20].

Таблиця 2.4

Динаміка пруденційних нормативів капіталу банків України за 2021-2025 рр.

Показники	2021	2022	2023	2024	На 01.11.2025
Регулятивний капітал (млн грн)	213 309,3	210 409,1	269 881,7	267 455,8	273 588,9
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%)	21,44	19,16	25,41	В.д.[3]	15,26
Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	14,45	13,8	14,67	17,01	14,96
Норматив достатності основного капіталу 1 рівня (не менше 5,625%)	В.д.	В.д.	В.д.	17,0	14,96
Коефіцієнт левереджу (LR - не менше 3%)	В.д.	В.д.	В.д.	В.д.	14,96
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	В.д.	В.д.	В.д.	16,01	15,93

Джерело: складено за даними НБУ: [21]

[3] Відсутні данні

Банківська система України вже четвертий рік поспіль працює в умовах повномасштабної війни. Проте банки дотримуються вимог до достатності капіталу, які встановлені НБУ, про що засвідчує інформація, наведена у таблиці 2. 3. Більше того, ці нормативи в окремі роки перевищують встановлені значення майже вдвічі. Щодо коефіцієнта левереджу, то він у 2025 році складав 14,96%, тобто перевищував норму не менше 3% у 4,9 рази. Коефіцієнт левериджу банку (LR) – це показник достатності капіталу, що відображає співвідношення капіталу першого рівня до загальної суми балансових та позабалансових активів, зважених на ризик.

Слід зазначити, що показники нормативу достатності ОК1, коефіцієнт левереджу та показник нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента не наведені у статистичних даних НБУ за 2021-2023 роки, так як це зумовлено тим, що вимоги до капіталу банків у вигляді цих нормативів почали розраховуватися з 5 серпня 2024 року. Саме в цей час набули чинності зміни до Закону України «Про банки та банківську діяльність», згідно з якими банки перейшли на трирівневу структуру капіталу та нові нормативи достатності капіталу. У законі зазначено, що згідно з цими змінами: «...1) капітал поділяється на три складові замість двох: основний капітал, додатковий капітал та капітал; 2) найякіснішим компонентом капіталу є капітал першого рівня, який є найближчим еквівалентом основного капіталу за попередньою структурою, доповнений можливістю включення до цього нового компонента капіталу прибутку за попередні роки та поточний рік (за винятком тих, які банк планує розподілити через дивіденди, коли це можливо)» [22].

Щодо нормативу достатності РК, то з невідомих причин його показник є відсутнім за 2024 рік у статистиці НБУ, а коефіцієнт левереджу почав розраховуватися з початку 2025 року.

Після переходу на нову структуру капіталу та незважаючи на воєнний стан, банківська система України продовжує підтримувати майже подвійний резерв капіталу всіх рівнів, а отримані показники банківського капіталу відповідають тестовим розрахункам Національного банку України. Так, згідно з таблицею 2.4, норматив достатності регулятивного капіталу банків на 01.11. 2025 року

становить 15,26% при допустимому рівні, з урахуванням перехідних нормативів, не менше 8,5%; нормативи достатності капіталу першого рівня та основного капіталу першого рівня становлять 14,96% при нормативному рівні щонайменше 7,5% та 5,625% відповідно. Коефіцієнт левереджу банків на зазначену дату в цілому по банкам складає 14,96%, що практично у п’ять разів перевищує нормативне значення (LR) $\geq$ 3%. Щодо розрізу окремих банків України, то інформація про показники достатності капіталу, наведена у додатку А.

Отже, в цілому вітчизняна банківська система успішно перейшла на стандарти ЄС щодо вимог до формування капіталу та дотримання встановлених НБУ нормативів. Це свідчить про стабільність та стійкість банківської системи України до викликів, пов’язаних з війною. При цьому достатність капіталу банків дає всі підстави вважати про надійне фінансове джерело забезпечення їх діяльності.

Слід зазначити, що капітал банку є не тільки одним з основних джерел забезпечення банківської діяльності, але й виконує певні функцій. Зокрема:

1. Капітал є «фінансовим ресурсом на чорний день» для захисту від банкрутства банку, тобто є компенсацією витрат на вирішення існуючих проблем.

2. Капітал забезпечує кошти, необхідні для створення, організації та функціонування банку.

3. Капітал підтримує довіру клієнтів до банку.

4. Капітал забезпечує кошти для організаційного зростання та розвитку нових послуг, програм та обладнання (забезпечує зростання).

5. Капітал служить регулятором зростання банку.

Більшість економістів, які вивчають природу та призначення банківського капіталу, підкреслюють важливість його виконання функцій, серед яких вони виділяють захисну, регулюючу та операційну функції. Захисна функція полягає в тому, що капітал слугує мінімальною гарантією виконання зобов'язань банку перед кредиторами та вкладниками, захищаючи їхні інтереси в разі збитків. Оперативна функція – це забезпечення фінансової основи для заснування банку, його стартових операцій та інвестування в активи, що приносять дохід.

Регулююча – власний капітал є мірилом фінансової стійкості та платоспроможності банку, дозволяючи йому підтримувати стабільність на ринку.

Проведений аналіз специфіки формування капіталу банків України дає можливість дійти наступних висновків:

1. Капітал банків слугує економічною базою та джерелом забезпечення функціонування банків в Україні. Адекватне забезпечення банку власним капіталом є вкрай важливим для всіх економічних суб'єктів, пов'язаних з його діяльністю: власників, акціонерів, вкладників, кредиторів, позичальників, регулятора, а також для суспільства в цілому.

2. Капітал банку є фундаментом його діяльності, виконуючи захисну (гарантія для вкладників і кредиторів), оперативну (основа для початку роботи та інвестицій) та регулюючу (забезпечення стабільності, платоспроможність) функції, що дозволяє банку фінансово незалежно функціонувати, покривати збитки та довіряти клієнтам, формуючись із внесків засновників та прибутків.

2.2. Оцінка тенденцій у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності банківських установ.

Вагомим джерелом фінансового забезпечення банківської діяльності є залучені кошти. У Положенні «Про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банків України та філіями іноземних банків в Україні» залучені ресурси визначаються як кошти юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті (у тому числі в банківських металах) [23]. Банк як фінансовий посередник залучає кошти фізичних та юридичних осіб на депозитні рахунки, формує з них великі грошові потоки і спрямовує в активні операції (кредити), що дозволяє банку отримувати левову частку прибутку саме від процесу кредитування. Отже, логіка нашого дослідження передбачає оцінити тенденції у залученні фінансових ресурсів банку та їх динаміку з метою забезпечення ефективної діяльності.

Залучення банками коштів регулює Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку, в якому вклад (депозит) визначається як «…грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору» [24]. У цьому положенні також визначаються види депозитів. Зокрема, вклад (депозит) на вимогу та вклад (депозит) строковий. Депозит на вимогу – це «…грошові кошти або банківські метали, залучені банком від вкладника або які надійшли для вкладника на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника», а депозит строковий – це «…грошові кошти або банківські метали, залучені банком від вкладника або які надійшли для вкладника на умовах повернення вкладу зі спливом установленого договором строку». [24]. Тобто, мова йде про короткострокові та довгострокові депозити.

До залучених коштів банками відносяться також боргові цінні папери (ощадні сертифікати) [25] . «Ощадний сертифікат банку – це цінний папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного в банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання після спливу встановленого строку суми вкладу та процентів, установлених сертифікатом, у банку, який його видав». [24]. Тобто, мова йде про короткострокові та довгострокові депозити. Проаналізуємо динаміку зобов’язань банків у 2020-2025 роках.

Таблиця 2.5

Динаміка зобов’язань банків у 2020-2025 р.р. (на кінець періоду, млн грн.)

Період	Усього	У тому числі	
		Депозити	Боргові цінні папери
2020	1 301 611	1 296 408	5 203
2021	1 449 557	1 444 923	4 634
2022	1 784 060	1 780 059	4 001
2023	2 299 811	2 295 487	4 324

2024	2 659 986	2 657 329	1 757
II квартал 2025	2 710 508	2 709 172	1 336

Джерело: складено за даними НБУ: [26]

Аналіз інформації, наведеної у таблиці 2.5 показує, що протягом зазначеного періоду зобов'язання банків України мали тенденцію до зростання. Порівняно з 2020 роком ці зобов'язання у II кварталі 2025 року зросли у два рази. При цьому, якщо обсяги депозитів банків у 2020-2025 роках постійно зростали, то обсяги боргових цінних паперів протягом 2024-II кварталу 2025 років зменшувалися. На нашу думку, така тенденція спричинена зниженням відсоткових ставок (як облікової ставки НБУ, так і ставок за депозитами), що робить їх менш привабливими, а також переорієнтацією інвестицій вкладників на інші інструменти, що пропонують вищу дохідність, або на більш ліквідні форми вкладень, особливо в умовах економічної невизначеності та війни, коли вкладники шукають швидкий доступ до коштів. Зокрема, поява пропозиції з боку банків щодо купівлі воєнних облігацій державної внутрішньої позики (ОВДП), починаючи з 2023 року, дохід за якими не обкладається податком, переорієнтували уподобання вкладників та зменшили попит на придбання ощадних сертифікатів.

Вище зазначалося, що депозити банків можуть бути на вимогу та строкові депозити. Вони є в банках основними джерелами залучення коштів. У міжнародній практиці їх частка у загальних обсягах пасивів банків складає від 60% до 80%. Вклади на вимогу розміщуються в банку на поточному рахунку клієнта. За бажанням клієнта кошти з поточного рахунку можуть бути зняті в будь-який час шляхом зняття готівки, платіжного доручення, оплати чеків або векселів. Тому такі кошти вважаються нестабільними, оскільки вони суттєво обмежують сферу їх використання в активних операціях.

Для кредитної та інвестиційної діяльності банків найважливішим джерелом поповнення ресурсної бази є строкові депозити. Цей вид депозитів характеризується стабільністю, а тому вони зручні для планування активних операцій банків. За цих умов банк має можливість розміщувати кошти в середньострокові та довгострокові активи, що приносять високий дохід з мінімальним ризиком.

Логіка нашого дослідження передбачає оцінити тенденції як у динаміці залучених депозитів в цілому, так і за їх видами. У таблиці 2.6 наведена динаміка залучених коштів банками України у розрізі секторів економіки за 2020-2025 роки.

Таблиця 2.6

Динаміка залучених коштів (депозитів) банками резидентів у розрізі секторів економіки у 2020-2025 роки (млн грн)

Рік	Усього	У тому числі			
		Інші фінансові корпорації	Сектор державного управління	Нефінансові корпорації	Домо-господарства
2020	1 348 130	38 202	16 915	549488	743 526
2021	1 503 909	45 824	15 462	633806	808 817
2022	1 893 851	56 952	59 768	703538	1 073 593
2023	2 395 074	67 182	35 388	1031122	1 261 383
2024	2 777 686	77 213	50 544	1227642	1 422 286
На 01.11.2025	2 955 043	89 907	70 070	1 211 515	1 583 555

Джерело: складено за даними НБУ: [26]

Аналіз інформації у таблиці 2.6 свідчить про стійку тенденцію зростання обсягів залучених коштів банками від суб'єктів різних секторів економіки. У довоєнні 2020-2021 роки темп зростання залучених коштів складав 111,6%. Проте вже під час війни темпи зростання залучених коштів банками суттєво прискорилися. За 2022-2024 роки ці темпи складали 146,7%. Спадна тенденція спостерігалася лише у секторі державного управління у 2023 році порівняно з 2022 роком, однак у 2024 році в цьому секторі економіки відбулося зростання розміщених коштів.

До негативних тенденцій, що спостерігаються у процесі залучення коштів банками слід віднести наявність диспропорцій у розміщенні депозитів за строками. Інформація, наведена у таблиці 2.7 показує, що левова частка депозитів розміщується в банках на вимогу. Так, у довоєнний 2021 рік частка депозитів на вимогу у загальних обсягах розміщених коштів складала 66,9%, а частка депозитів, розміщених більше 2 років в банку становила 1,2%.

Таблиця 2.7

Динаміка депозитів резидентів за строками у 2020-2025 роках (млн грн)

Рік	Усього	У тому числі за строками			
		На вимогу	До 1 року	Від 1 року до 2 років	Більше 2 років
2020	1 348 130	805 964	395 726	129 662	16 578
2021	1 503 909	1 007 206	350 397	126 628	17 678
2022	1 893 851	1 371 927	390 842	116 046	15 037
2023	2 395 074	1 613 424	667 327	96 296	18 027
2024	2 777 686	1 930 807	678 822	145 945	22 062
На 01.11.2025	2 955 043	2 063 513	722 039	148 104	21 387

Джерело: складено за даними НБУ: [26]

Зазначена тенденція зберіглася і в роки воєнних дій. Так, у 2024 році частка депозитів на вимогу у загальних обсягах розміщених коштів збільшилася до 95,5%, а частка депозитів, розміщених більше 2 років в зменшилася до 0,8%. Це свідчить про те, що банки в Україні практично не мають довгострокових ресурсів для здійснення активних довгострокових операцій. Як видно з таблиці 2.7, попит на довгострокові депозити серед вкладників є не високим, натомість у банківському секторі переважають депозити на вимогу, головною особливістю яких є наявність можливості для клієнтів отримати кошти з цього депозиту в будь-який необхідний час, а отримати кошти з довгострокового депозиту або неможливо, або, якщо у договорі існує така можливість, то вона супроводжується втратою відсотків, і саме це відбиває у зацікавлених осіб бажання інвестувати власні кошти в довгостроковій перспективі. Тому важливо збільшувати обсяги довгострокових депозитів у майбутньому.

З метою стимулювання банків до залучення коштів на депозити на більш довгий час (три місяці і більше), зниження рівня надлишкової ліквідності та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників, Національний банк України ще у 2023 році своїм рішення запровадив певні заходи, зокрема, з 11 березня додатково підвищив на 10 в.п. нормативи формування банками обов'язкових резервів за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб. Після набрання чинності даного рішення обов'язкові резерви банків становитимуть у національній валюті:

«– за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних осіб – 10%;

– за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб – 20% (до 11 березня – 10%);

– за строковими коштами і вкладами (депозитами) юридичних (крім інших банків) і фізичних осіб – 0%;за коштами вкладів (депозитів) і коштами на поточних рахунках інших банків-нерезидентів й кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів – 10%.

В іноземній валюті:

– за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних осіб – 20%;

– за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб – 30% (до 11 березня – 20%);

– за строковими коштами і вкладами (депозитами) юридичних (крім інших банків) і фізичних осіб – 10%;

– за коштами вкладів (депозитів) і коштами на поточних рахунках інших банків-нерезидентів й кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів – 20%» [27].

На думку регулятора, «додаткове підвищення нормативів обов'язкового резервування банків за коштами на поточних рахунках фізичних осіб повинно сприяти зниженню профіциту ліквідності в банківській системі. За оцінками Національного банку, загальний обсяг обов'язкових резервів, який банки повинні будуть сформувати, зросте орієнтовно на 60 млрд грн. Також НБУ вважав, що зниження обсягу вільних коштів у банківській системі спонукатиме банки до активнішої конкуренції саме за строкові кошти фізичних осіб та до подальшого підвищення ставок за гривневими депозитами. Національний банк очікував, що ці заходи сприятимуть зростанню частки строкових депозитів по системі та мінімізації ризиків для курсової та цінової стійкості України» [27].

Однак, як показує представлена у таблиці 2.7 інформація, обсяг депозитів на вимогу є найбільшим, порівняно з іншими видами депозитів.

Для банків є дуже важливим, щоб залучені ними фінансові ресурси були у стабільному стані, таким чином вони зможуть здійснювати активні операції, наприклад, надавати клієнтам довгострокові кредити, так як повернення таких коштів буде нешвидким, а в деяких випадках проблематичним, тому вони завжди повинні мати відповідну суму коштів для покриття таких витрат.

Переважання короткострокових депозитів над довгостроковими пояснюється причинами, пов'язаними з певною недовірою до банків, відсутністю у основної маси домогосподарств значних фінансових ресурсів (рівень життя за роки війни в Україні суттєво знизився), низькими відсотковими ставками та податком на отримання доходу. Вкладення коштів в ОВДП є більш привабливим, так як отриманий дохід не обкладається податком.

Таблиця 2.8

Динаміка депозитів резидентів у розрізі валют у 2020-2025 роках (млн грн)

Рік	Усього	У тому числі			
		У національній валюті		У іноземній валюті	
		Усього	Частка у загальних обсягах	Усього	Частка у загальних обсягах
2020	1 348 130	840 189	62,3	507 941	37,7
2021	1 503 909	1 017 032	67,6	486 876	32,4
2022	1 893 851	1 209 957	63,8	683 984	36,2
2023	2 395 074	1634 098	68,2	760 977	31,8
2024	2 777 686	1 892 738	68,1	884 948	31,9
На 01.11.2025	2 955 043	2 015 274	68,1	939 769	31,9

Джерело: складено за даними НБУ: [26]

Важливу роль у цьому процесі також відіграє розмір гарантованої суми, яку може отримати вкладник, якщо банк буде оголошено неплатоспроможним або збанкрутує. Наразі, під час дії воєнного стану, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб збільшив відшкодовує всю суму вкладу, однак до початку війни сума відшкодування складала всього 200 тис. гривень, які не змінювалися протягом останніх десяти років.

Банки залучають фінансові ресурси клієнтів як в національній, так і в іноземній валютах. Незважаючи на те, що відсоткові ставки за депозитами в

іноземній валюті є дуже низькими – у середньому про банківській системі України вони дорівнюють 0,01%-1,5% залежно від банку, вкладники продовжують вкладати кошти в іноземну валюту. Інформація, наведена в таблиці 2.8 свідчить про те, що частка депозитів в іноземній валюті у загальних обсягах депозитів складає більше третини, що, на нашу думку, говорить про існування певної недовіри до національної валюти у зв'язку з повільною девальвацією її курсу протягом воєнного стану.

Таблиця 2.9

Динаміка депозитів резидентів у розрізі валют окремих секторів економіки у 2020-2025 роках (частка у загальних обсягах, %)

Рік	Усього	У тому числі			
		Корпоративний сектор		Домогосподарства	
		Частка у національній валюті	Частка у іноземній валюті	Частка у національній валюті	Частка у іноземній валюті
2020	1 348 130	32,6	16,0	29,5	20,6
2021	1 503 909	37,1	14,1	30,4	17,4
2022	1 893 851	32,3	15,6	31,3	17,6
2023	2 395 074	38,3	15,2	29,7	15,3
2024	2 777 686	39,2	15,3	28,6	15,1
На 01.11.2025	2 955 043	37,5	14,8	30,4	15,0

Джерело: складено за даними НБУ: [26]

Серед секторів економіки більше третини коштів, які банки залучають в депозити, належить корпоративному сектору та третина – домогосподарствам. Щодо вкладень в іноземну валюту, то частка розміщених в депозити коштів тримається майже на одному рівні як у корпоративного сектора, так і домогосподарств у середньому на рівні 15%, про що свідчить інформація, наведена у таблиці 2.9.

Банкам не є вигідним залучати кошти на валютні депозити через високі непрямі витрати (висока ставка нормативів резервування, гарантування ФГВФО, ризики коливань курсу), та низьку маржу**,** тому вони пропонують низькі ставки і не мають достатньо прибуткових інструментів для розміщення цих коштів в Україні, змушуючи їх шукати стабільність, а не прибуток, тоді як гривневі депозити привабливіші через вищі ставки.

Ще одним джерелом залучення коштів банками є боргові цінні папери. Вище, у таблиці 2.5 наводилася загальна інформація щодо обсягів залучених банками депозитів та обсягів боргових цінних паперів. Частка останніх надзвичайно мала. Щодо розрізу видів боргових цінних паперів банків, то вони наведені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка боргових цінних паперів, випущених банками у розрізі видів (на кінець періоду, млн грн)

Рік	Усього	У тому числі		
		Ощадні (депозитні) сертифікати	Облігації	Векселі
2020	3 039	2 530 83	507	2
2021	2 238	1 606 71	630	2
2022	1 119	1 097 98	19	3
2023	814	725 89	86	3
2024	519	507	10	2
На 01.11. 2025	468	38983	76	3

Джерело: складено за даними НБУ: [26]

Аналіз наведеної інформації показує, що серед боргових цінних паперів (ЦП), спрямованих на залучення коштів, чільне місце займають ощадні (депозитні) сертифікати. Їх частка у загальних обсягах складає боргових ЦП у середньому за 2020-2025 роки складає на рівні 86,8%. Інші 13,1% припадають на облігації та векселі. При цьому спадна тенденція у обсягах залучення фінансових ресурсів банків, яка спостерігається з 2020 року і до теперішнього часу свідчить про непопулярність даних видів залучення коштів банками. Тому банкам необхідно зосередити свою діяльність на популяризації серед бізнесу і домогосподарств цього визу залучення фінансових ресурсів.

Отже, оцінка тенденцій у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності банківських установ дає можливість дійти наступних висновків, зокрема:

– залучені фінансові ресурси банками через депозити та боргові цінні папери є потужним джерелом ресурсної бази банку для забезпечення ефективної діяльності банків;

– аналіз тенденцій та динаміки залучених коштів банками через депозитів за 2020-2015 роки показав про існуючий дисбаланс у їх видах. Депозити на вимогу суттєво переважають у загальних обсягах залучених коштів. Серед причин, які зумовлюють таку тенденцію основними є недовіра до довгострокових вкладень через банкрутства банків у минулому, високий рівень інфляції, низькі процентні ставки та зниження рівня життя під час війни. У цьому контексті банкам необхідно зосередити увагу на удосконаленні депозитної політики [29].

Удосконалення депозитної політики як стратегії та тактики вітчизняних банків на ринку депозитних продуктів має бути спрямоване на формування пропозиції та розвиток тих банківських продуктів, які б мали реальний попит, були клієнтоорієнтованими, тобто враховували індивідуальні потреби окремих груп клієнтів. Такий підхід вимагає розробки та впровадження депозитної політики, яка б мала можливість модифікуватися та адаптуватися до конкретних умов та потреб клієнтів з урахуванням особливостей соціально-економічного стану економіки.

Саме депозитні операції розкривають суть діяльності банку як посередника у залученні коштів на вільному кредитному ринку. Банкам необхідно постійно підтримувати високий рівень обслуговування клієнтів, пропонувати нові депозитні продукти та умови інвестування, щоб зберегти та розширити існуючу клієнтську базу.

Однак варто зазначити, що визначальним фактором, який впливає на процес формування та реалізації депозитної політики банку, є довіра до банківської системи. За відсутності довіри до банків заощадження суб’єктів господарювання зберігаються в готівці або спрямовуються в тіньову економіку, що призводить до зменшення ресурсів банків. Таким чином, у сучасній банківській практиці формування та управління банківськими ресурсами є одним із найважливіших та найскладніших напрямків банківського менеджменту. Конкуренція на ринку банківських послуг вимагає від банків формування ефективної депозитної політики, застосування нових форм та

методів управління банківськими ресурсами для забезпечення фінансової стійкості, стабільності та прибутковості.

2.3. Аналіз інвестиційного портфеля банків як джерела фінансового забезпечення.

До вагомих джерел фінансового забезпечення банківських установ є отримання банками прибутку з проведення інвестиційних операцій та формування оптимально ризикованих для банків інвестиційних портфелів. Це дозволяє банкам диверсифікувати ризики, ефективно управляти фінансовими потоками та максимізувати прибутки.

Формування інвестиційного портфеля банків з метою хеджування ризиків та максимізації прибутку включає декілька послідовних етапів. Зокрема, як зазначають Іоргачова М. І. та Ковальова О. М. – це «1 етап - прийняття рішення інвестором щодо формування інвестиційного портфеля; 2 етап - вибір інвестиційних активів як об'єктів для інвестування; 3 етап - оцінка інвестиційних якостей обраних інвестором активів; 4 етап - формування інвестиційного портфеля; 5 етап - перегляд сформованого інвестиційного портфеля та його оптимізація» [30]. У цьому контексті слід зазначити, що формування інвестиційного портфеля – це складний процес, особливо в українських реаліях, коли вітчизняний фондовий ринок в умовах війни майже не функціонує за виключенням одного сегмента – облігацій державної внутрішньої позики (ОВДП).

Слід зазначити, що при формуванні інвестиційного портфеля банки повинні дотримуватися трьох принципів, яким повинен відповідати даний портфель. Зокрема:

1). Ліквідність – це швидке перетворення активів у готівку. Будь-якому банку потрібна ліквідність, оскільки він повинен погасити свої зобов'язання на вимогу в найкоротші терміни. Але якщо банк має максимальну ліквідність, то прибуток зменшиться. Необхідно підтримувати баланс між цими двома цілями, щоб мати змогу отримати бажаний прибуток та вчасно погасити зобов'язання.

2). Безпека – надзвичайно важливий аспект для банківської діяльності особливо зараз в умовах цифровізації банківських сервісів, так як їх робота безпосередньо пов'язана з ризиками та невизначеністю. Банки не мають стовідсоткової впевненості у розмірах своїх доходів у майбутньому. Існує два основних ризики: ринковий (зниження цін на боргові зобов'язання у разі підвищення ринкової процентної ставки) та ризик дефолту (ризик неповернення боржниками їх боргу). Тому банки повинні забезпечувати безпеку для своїх активів, а також вселяти довіру своїм клієнтам для залучення активів та своєчасного погашення ними їхніх боргів.

3). Прибутковість – це основна мета будь-якої комерційної організації, в тому числі й банків. Прибуток потрібний для виплати відсотків вкладникам, заробітної плати персоналу, дивідендів акціонерам, відрахування у резерви та покриття інших видатків.

Вітчизняне законодавство дозволяє банкам формувати свої портфелі такими активами, як корпоративні цінні папери – акції та облігації, муніципальні цінні папери та державні запозичення (ОВДП). Однак на сьогодні в портфелях банків переважають боргові цінні папери уряду, тобто ОВДП. За інформацією Національного банку України, «станом на 15 грудня 2025 року в портфелях банків утримувалось ОВДП на суму 931,45 млрд грн, або 48,5% від загального обсягу емітованих урядом ОВДП» [32]. Порівнюючи з попередніми роками, банки постійно нарощують обсяги державних запозичень у своїх інвестиційних портфелях. Зокрема, «…якщо у 2023 році частка державних облігацій в портфелях банків України складала 41,5%, то у 2024 році – вже 45,0% та як вже вище зазначалося, у 2025 році – 48,5%» [32]. При цьому, аналізуючи окремі статті балансу фінансових активів і пасивів, наведених у таблиці 2.11, можна побачити, що в цілому банки вклалися у боргові цінні папери на кінець третього кварталу 2025 року на загальну суму 2 919, 661 млрд. грн., з яких 931,45 млрд грн. – це ОВДП, інші цінні папери – це ощадні сертифікати, векселі та муніципальні облігації.

Таблиця 2.11

Динаміка балансу окремих статей фінансових активів та пасивів депозитних корпорацій (банків) у 2022-2025 р.р. (млн грн)

Назва	3 квартал 2022	3 квартал 2023	3 квартал 2024	3 квартал 2025
Фінансові активи				
Боргові цінні папери	1 907 858	2 447 918	2 959 892	2 919 661
Акціонерний капітал та акції інвестиційного фонду	1555	2 373	2 134	1 827
Фінансові пасиви				
Боргові цінні папери	1 852	859	541	462
Акціонерний капітал	119 583	53 176	63 523	68 460

Джерело: складено за даними НБУ: [32]

Таку тенденцію можна пояснити декількома чинниками. По-перше, при формуванні портфеля цінних паперів банкам потрібно дотримуватися принципу безпеки та ліквідності вкладення коштів, щоб у разі необхідності без втрати перетворити їх швидко у готівкові кошти та забезпечити стабільність отримання доходу. На жаль, жоден цінний папір, окрім державних цінних паперів, не охоплює водночас всі ці властивості. Найбільш прибуткові вкладення будуть найбільш ризикованими, а менш дорогі та безпечні – будуть приносити менше доходності. Але основною метою формування інвестиційного портфеля банків є досягнення оптимального співвідношення доходу та ризику. Державні запозичення на сьогодні мають дохідність менше рівня облікової ставки залежно від терміну обігу та погашення, але їх ризикованість наближається до нуля. Тому банки вкладаються в державні запозичення. До цього необхідно додати, що прибуток від такого роду цінних паперів не обкладається податком, тому банки вкладаючи великі фінансові ресурси в ОВДП, отримують суттєві прибутки.

По-друге, ще у 2023 році Національний банк України своїм рішенням надав можливість банкам покривати до 50% від загального обсягу обов’язкових резервів за рахунок облігацій внутрішньої державної позики. За оцінками НБУ, такий крок сприятиме активнішій участі банків на первинному ринку ОВДП та уникненню відповідно емісійного фінансування дефіциту бюджету у 2023 році й абсорбції частини вільної ліквідності банківської системи [33].

По-третє, витрати на війну спричинили великий дефіцит державного бюджету України. «Активність банків на фінансовому ринку, зокрема у сфері державних цінних паперів, перш за все пов'язана з потребою держави у залученні додаткових фінансових ресурсів. Банки, особливо державні, відіграють ключову роль у цьому, допомагаючи уникнути застосування механізму емісії для покриття дефіциту бюджету» [34].

У звіті про «Фінансову стабільність» підкреслюється, що «…облігації уряду є чи не найменш ризикованими інструментами на локальному фінансовому ринку. Ризики дефолту уряду за зобов'язаннями в національній валюті нижчі, ніж інших емітентів у країні. Тож кредитні ризики ОВДП у гривні низькі. Європейським банківським законодавством та Базельськими стандартами передбачена можливість встановлення нульових вимог до капіталу під кредитні ризики державних цінних паперів у національній валюті. НБУ врахував це у регуляторних вимогах до українських банків. Утім, ОВДП не можна вважати повністю безризиковою інвестицією, адже їм властивий процентний ризик» [35].

Процентний ризик представляє собою ймовірність втрат унаслідок несприятливої зміни процентних ставок на фінансовому ринку. Залежно від підходів до оцінки фінансових інструментів процентний ризик може мати два вияви:

«– для інструментів, які банк оцінює за справедливою вартістю, процентний ризик проявляється через регулярну переоцінку цінного папера за поточними ринковими ставками. Підвищення процентних ставок у такому разі невідкладно призводить до втрати вартості цінними паперами;

– інший вияв процентного ризику – це несприятлива зміна вартості коштів, які банк залучив під вкладення в цінні папери. Залучені кошти банками переважно мають коротші строки, ніж активи. Тож зростання ринкових процентних ставок швидше підвищує витрати банку, ніж дохідність активів. Це знижує процентну маржу та погіршує фінансові результати банків» [35].

Незважаючи на ймовірність виникнення процентних ризиків банків від переоцінок цінних паперів, що знаходяться в його інвестиційному портфелі,

прибуток банків в цілому щорічно зростає, при цьому також зростає і процентний дохід.

Таблиця 2.12

Динаміка окремих якісних показників діяльності банків в Україні У 2022-2025 р.р.

Рік	Кількість банків	Прибуток банків (млрд грн)	Процентний дохід (млн грн)	Темп зростання процентного доходу (рік до року, %)	Рентабельність капіталу (%)
2022	67	24,7	60,7	92,0	9,7
2023	67	86,5	304 437	5015,0	30,3
2024	63	103,7	351 588	115,5	25,5
На 01.11. 2025	60	131,71	336 033	-	38,2

Джерело: складено за даними НБУ: [36]

Аналіз інформації, наведеної у таблиці 2.12 показує, що у 2023 році банки суттєво збільшили процентний дохід порівняно з 2022 роком – до 304 437 млн грн. порівняно з 60,7 млн грн. відповідно. Левова частка отриманого процентного доходу належить доходам від ОВДП. Також щорічно, починаючи з 2022 року зростає прибуток банків та рентабельність капіталу. Це означає, що отриманий прибуток, у тому числі від вкладення коштів банками в державні запозичення, є надійним джерелом фінансового забезпечення банківської діяльності.

Вище зазначалося, що банки майже на 50% формують свої інвестиційні папери державними запозиченнями. Ще одним цінним папером з певною специфікою, в який банк вкладають свої кошти є депозитні сертифікати Національного банку України. Депозитний сертифікат Національного банку України є монетарним інструментом (специфіка даного цінного паперу), а також борговим цінним папером НБУ в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

Цей вид цінного паперу також знаходиться у портфелі цінних паперів банків, за якими банки також отримують процентні доходи, обсяг яких наведений вище у таблиці 2.11. Цей вид цінних паперів має різні терміни випуску та обігу. У зв’язку з воєнними діями на території України банки суттєво

зменшили обсяги кредитування бізнесу, що зумовило наявність надлишкових коштів в банках і зацікавленістю вкладення коштів в депозитні сертифікати.

Таблиця 2.13

Результати проведення операцій НБУ з розміщення депозитних сертифікатів в банках України у 2021-2025 р.р. (на кінець періоду, млн грн.)

	На 31.12.2021	На 30.12.2022	На 29.12.2023	На 31.12.2024	На 15.12.2025
Кількість банків	65	67	59	61	49
Загальний обсяг залучених від банків коштів	112 122	456 888	451 988	493 865	430 361
Процентна ставка (%)	8,0	23,0	15,0	13,5	15,5

Джерело: складено за даними НБУ: [36]

Попит на вкладення коштів банками у депозитні сертифікати НБУ можна пояснити певними перевагами цього інструменту. Зокрема: депозитні сертифікати зазвичай гарантують фіксований дохід, що робить їх привабливими для інвесторів, які шукають стабільне джерело доходу; низькі ризики порівняно з іншими видами інвестицій, оскільки депозитні сертифікати НБУ є забезпеченим фінансовим інструментом, вони користуються попитом на вторинному ринку цінних паперів без втрати ліквідності для власників.

Щодо переліку та обсягів інших цінних паперів в інвестиційному портфелі банків, то на жаль, така узагальнююча інформація відсутня у відкритому доступі. Однак, враховуючи наявність можливостей для збільшення банківських інвестицій, вітчизняним банкам рекомендується розширювати та диверсифікувати склад власних інвестиційних портфелів не лише за рахунок державних запозичень, але й за рахунок корпоративних інструментів та похідних фінансових інструментів, що зможе забезпечити достатній рівень доходу, ліквідності та хеджування ризиків, а також одночасно стимулювати розвиток внутрішнього фондового ринку за рахунок збільшення обсягу операцій.

Зазначимо, що відносно низький інтерес вітчизняних банків до акцій, корпоративних облігацій чи похідних фінансових інструментів як складових власного інвестиційного портфеля відображає системні недоліки у

функціонуванні вітчизняного фондового ринку. Аналіз інформації, наведеної у таблиці 2.14 засвідчує про домінування на фондовому ринку операцій з державними цінними паперами. Зокрема, за нашими розрахунками їх обсяг у загальних обсягах торгів фінансовими інструментами за десять місяців 2005 року складав 90,4%, в той час як акцій – 0,2%, корпоративних облігацій – 0,9%.

Таблиці 2.14

Обсяг торгів фінансовими інструментами на біржових ринках капіталу України у розрізі видів фінансових інструментів у 2021-2024 р.р. млн грн.

	Акції	Корп. обліга-ції	ОВДП	ОЗДП	Обл.іноземних держав	Інвест. сертифікати	Облігації підпр.	Облігації іноз. підприємств	Загалом
2021	695,32	н/д	443 756,9	2 784,7	109,4	15,74	2395,5	228,06	449 985,6
2022	1031,24	197,8	152 825,2	3819,3	2 296,1	1,49	309,19	88,28	160 636,0
2023	117,1	8799,0	406 008,7	200,3	21 071,7	11,2	103,0	121,1	436 432,1
2024	300,6	9980,1	547 926,3	781,7	56 006,7	3 479,1	397,3	112,4	618 984,2
На 1.10. 2025	1 502,7	6 472,3	669 214,1	10 287,7	50 338,0	1 669,0	515,4	112,5	740 111,7

Джерело: складено за даними [38]

Таким чином, формування інвестиційного портфеля банками відображує тенденцію, яка домінує на фондовому ринку України.

Підсумовуючи наше дослідження щодо аналізу тенденцій у формуванні інвестиційного портфеля банками України можемо зробити наступні висновки, зокрема:

1. Інвестиційний портфель банків на сьогодні формується в основному з державних запозичень та депозитних сертифікатів Національного банку України – частка цих цінних паперів суттєво перевищує 50%. Наявність такої частки цінних паперів не є проблемою для діяльності банків. Низькі ризики та висока ціна ОВДП є основними чинниками купувати їх у свої портфелі.

2. З метою покращення якості інвестиційного портфеля банків, їх необхідно дослідити конкурентні переваги державних облігацій над іншими інструментами інвестування (або наявність інших чинників, що змушують банки формувати власні інвестиційні портфелі переважно за рахунок ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ).

3. Банки є ключовими учасниками фондового ринку. Вони активно здійснюють операції на вторинному ринку з державними цінними паперами та отримують левову частку прибутку. Окрім отримання прибутку та урізноманітнення діяльності, провадячи операції з цінними паперами, банки підтримують власну ліквідність та диверсифікують ризики інвестиційного портфелю.

4. Під час війни роль банків на ринку державних цінних паперів стає надзвичайно важливою, так як вони утримують найбільший обсяг державних облігацій, що сприяє підтримці системи державних фінансів та забезпечує необхідні фінансові ресурси для обороноздатності країни. Разом з тим, надмірна концентрація інвестицій банків у ОВДП може призвести до ризиків ліквідності у разі несвоєчасного погашення державних зобов'язань.

Розділ 3. Основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні

Банки в Україні займають провідне місце на вітчизняному фінансовому ринку. На їх діяльність припадає понад 90% фінансових послуг в Україні. Для ефективного функціонування банків, особливо під час повномасштабної війни, необхідно активізувати процеси фінансового забезпечення їх діяльності.

Проведене дослідження показало, що активізацію даного процесу необхідно здійснювати шляхом нарощення обсягів власного капіталу банків,

удосконалення політики залучення коштів і розроблення механізмів та інструментів запозичення фінансових ресурсів.

Достатність власного капіталу банку свідчить про його стабільність та фінансову стійкість. Капітал як фінансовий ресурс спрямований на фінансове забезпечення довгострокових потреб банку. Такі потреби пов'язані переважно зі створенням і подальшим розвитком матеріально-технічної бази, з формуванням кадрового потенціалу та репутації банку, удосконаленням маркетингових стратегій банку тощо. Ці потреби мають переважно інвестиційний характер і тому можуть фінансуватися за рахунок ресурсів, здатних знаходитися в обороті банку постійно чи тривалий період. Таку властивість в першу чергу має власний капітал акціонерів банку, а також частково, за певних умов, дострокові позики (залучені кошти банком), які можуть прирівнюватися до власного капіталу як субординований борг.

Результативність використання власного капіталу за першим призначенням досягається переважно підтриманням його обсягу на достатньому рівні. Чим більший обсяг капіталу матиме банк, тим більшим будуть його можливості кількісно і якісно нарощувати свою матеріально-технічну базу, підвищувати якість кадрового потенціалу, розвивати довгострокове кредитування як більш прибуткове порівняно з короткостроковим. Внаслідок цієї можливості абсолютний обсяг власного капіталу став основним об'єктом управління в цьому призначенні. Таким чином, активізація процесу формування достатності власного капіталу тісно пов'язана з управлінням ним.

Сам процес управління капіталом у ресурсному призначенні включає дві складові:

1) Встановлення мінімального розміру статутного капіталу банку на момент його реєстрації, що регламентовано Законом України «Про банки і банківську діяльність», та контроль з боку НБУ за його дотриманням (згідно закону мінімальний розмір статутного капіталу банку в Україні складає 200 млн. грн. [22]. На перший погляд ця складова є чисто технічним інструментом, але в дійсності в ній закладено потужний потенціал впливу не тільки на окремі банки, а й на всю банківську систему.

2) Формування кожним банком власного капіталу відповідно до потреб свого розвитку та згідно з вимогами чинного законодавства. Хоча основною проблемою цієї складової є пошук джерел додаткових коштів, достатніх для адекватного збільшення капіталу.

Слід зазначити, що основні джерела збільшення власного капіталу банку розподіляються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніми джерелами є переважно нерозподілений прибуток банку (після сплати податків, виплати дивідендів акціонерам та формування резервів). Зовнішніми джерелами є додаткові внески власників (акціонерів), емісія нових акцій, надходження від продажу акцій вище номіналу (емісійний дохід) та субординований борг[4].

Щодо збільшення власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку, то банк може стикнутися з ризиком отримання від'ємного доходу, однак така ситуація виникає при кризових станах банківської системи, що буває не так часто, або у період формування більших обсягів резервів.

Однак при залученні фінансових ресурсів для збільшення власного капіталу банк може стикнутися з суттєвими ризиками. Зокрема, якщо додаткові кошти для збільшення статутного (власного) капіталу банку вносять його діючі власники (акціонери) і в результаті один з них (чи невелика група) стає стратегічним інвестором, то це призводить до концентрації власності на капітал, а отже влади в банку «в одних руках», що сприятиме підвищенню його керованості, а в кінцевому підсумку – ефективності діяльності.

Зовсім інші наслідки для банку може мати залучення додаткових коштів за рахунок сторонніх інвесторів, які претендують на монопольне керування банком. У цьому випадку для діючих акціонерів виникає додатковий ризик знецінення їх часток в капіталі, зменшення їх прибутковості (дивідендів), послаблення позицій в управління банком, що у кінцевому випадку може призвести до зміни акціонерів чи рейдарському захопленню.

---

[4] Субординований борг – це особливий вид боргу, який банки залучають для збільшення свого власного капіталу, і який має нижчий пріоритет у поверненні коштів порівняно з іншими кредиторами. В разі ліквідації банку, власники такого боргу отримують гроші лише після погашення всіх інших, «старших» боргів. Він слугує як елемент капіталу банку, підвищуючи його стабільність, а інвестори отримують відсотки, але ризикують втратити вкладення, якщо банк не зможе розрахуватися з усіма.

Також не дуже стимулюється діючими акціонерами банків випуск додаткової емісії акцій, так як це веде до зменшення частки акціонерного капіталу та дивідендів.

У цьому контексті слід зазначити, що питання управління власним капіталом банку є складним та багатоаспектним процесом. Тому акціонери та ТОП-менеджмент банку повинні підходити до цього дуже зважено і враховувати ще такі речі, як: низькі значення рівня достатності власного капіталу провокувати небезпеку зростання ризиків та негативно впливати на фінансову стабільність банку, а висока достатність – перш за все, обмежуватиме обсяги залучення та розміщення банком ресурсів, що згодом вплине на фінансовий результат.

Високі значення показників достатності власного капіталу свідчать про неефективне виконання банками своєї функції залучення та розміщення тимчасово вільних ресурсів на ринку. Якщо банк підтримує максимальний обсяг капіталу, існує висока ймовірність проблеми невиконання нормативу достатності регулятивного капіталу. Таким чином, реалізуючи політику посилення вимог до банків щодо збільшення власного капіталу, Національний банк України повинен застосовувати диференційований підхід під час встановлення обов'язкових нормативів достатності капіталу для різних груп банків, враховуючи їхні потенційні капіталогенеруючі можливості та прибутковість. Крім того, для підвищення рівня капіталізації НБУ повинен заохочувати банки до розвитку систем управління ризиками та вдосконалення власних методів контролю оцінки ризиків.

Потужним джерелом фінансового забезпечення банківської діяльності, як засвідчив аналіз у розділі 2 даної кваліфікаційної роботи є залучені кошти, які банк залучає переважно від своїх клієнтів – юридичних і фізичних осіб. Дослідження показали, що у залучених коштах (депозитах) переважають короткострокові кошти, які негативно впливають на довгострокову діяльність банків щодо кредитування. З огляду на це, банки потребують постійного вдосконалення своєї депозитної політики шляхом використання фінансових та маркетингових інструментів, за допомогою яких необхідно постійно розробляти

нові продукти, що мають бути орієнтовані на залучення коштів на строкові довгострокові депозити та застосовувати заходи щодо мінімізації неочікуваного зняття депозитів клієнтами. У процесі управління залученими ресурсами вітчизняні банки переважно використовують методи цінового управління, тоді як нецiновим методам приділяється недостатня увага, що є причиною низького організаційного забезпечення процесу залучення та використання депозитних ресурсів, що зрештою призводить до нестабільності функціонування банку в умовах воєнного стану в Україні.

До основних заходів, спрямованих на активізацію та удосконалення депозитної політики банків слід віднести такі:

– урахування специфіки діяльності банку та максимального задоволення індивідуальних потреб клієнтів;

– покращення якості депозитних послуг та вдосконалення технологій обслуговування з метою досягнення максимальної зручності для клієнтів;

– зосередження на різних категоріях клієнтів з метою підвищення стабільності ресурсної бази та уникнення різкого відтоку ресурсів у разі кризових подій;

– запровадження використання цільових депозитів з можливістю надання додаткових послуг, диверсифікувати депозитний портфель з урахуванням специфіки клієнтів;

– використання депозитів з обмеженим терміном зняття коштів та вищою процентною ставкою для захисту від дострокового зняття;

- приділення значної уваги формуванню депозитних послуг та продуктів для VIP-клієнтів;

– розроблення депозитних програм, привабливих для корпоративних клієнтів;

– розширення депозитних послуг дистанційного банкінгу;

– пошук альтернативних інструментів депозитної політики, які могли б забезпечити зростання довгострокових кредитів та формування довгострокових кредитних ресурсів, серед яких доцільно виділити питання нетрадиційних

депозитних інструментів (депозитні та ощадні сертифікати) та сек'юритизації активів;

– сегментація депозитного портфеля за клієнтами та активізація рекламної політики, наприклад, реклама в додатках банків;

– підвищувати кваліфікацію персоналу більшості банків з метою підвищення якості обслуговування клієнтів.

Для удосконалення депозитної політики та збільшення клієнтської бази банкам необхідно використовувати інноваційні технології залучення клієнтів, зокрема корпоративну соціальну відповідальність (КСВ), а також розвивати дистанційні банківські послуги на основі інтернет-технологій.

Проведений аналіз показав, що потужним джерелом фінансового забезпечення банківської діяльності є прибуток банків, левову частку якого формують доходи від вкладення коштів в державні запозичення. Їх обсяг суттєво збільшився в умовах воєнного стану та значної ризикованості кредитування бізнесу, який постійно перебуває під обстрілами. Разом з тим, така тенденція не є позитивною і банкам необхідно концентрувати свою увагу на інші фінансові активи, які не мають високих ризиків.

Таким чином, удосконалення інвестиційного портфеля банків передбачає диверсифікацію від домінування державних облігацій (ОВДП) шляхом вкладення коштів в корпоративні цінні папери та похідні фінансові інструменти для збільшення дохідності та хеджування ризиків, покращення методології управління портфелем з оцінкою очікуваної дохідності, а також впровадження сучасних методів управління ризиками та аналізу цінних паперів, що стимулюватиме розвиток вітчизняного фондового ринку та забезпечить його стабільність [40; 41].

Ключові напрямками удосконалення, на нашу думку є:

1. Диверсифікація структури портфеля: зменшення залежності від ОВДП: хоча ОВДП приносять дохід, надмірна концентрація ризикована.

2. Розширення інструментарію: включення акцій, векселів, корпоративних облігацій та похідних фінансових інструментів (деривативів) для хеджування ризиків портфеля та підвищення прибутковості.

3. Інвестиції в корпоративний сектор: вкладення в цінні папери корпоративного сектору з метою підтримки розвитку вітчизняного бізнесу та отримання вищої дохідності.

4. Автоматизація процесів управління інвестиційним портфелем банку: впровадження сучасних IT-рішень для управління портфелем та аналізу даних.

Як результат, банк отримає низку переваг, а саме: а) зростання прибутковості за рахунок більш дохідних активів; б) підвищення стійкості: зменшення ризиків через диверсифікацію; в) сприяння розвитку фондового ринку.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі досліджено теоретичні основи фінансового забезпечення банківської діяльності, проведено аналіз практики формування фінансових ресурсів банків та запропоновано основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні.

За результатами проведеного дослідження сформовано висновки та рекомендації, які розкривають розв’язання завдань дипломної роботи відповідно до поставленої мети.

1. Узагальнення наукових підходів щодо розуміння сутності поняття «фінансове забезпечення діяльності банківських установ» дало можливість запропонувати авторське тлумачення даного поняття – «фінансове забезпечення діяльності банківських установ представляє собою наявність фінансових ресурсів в банку, які дають можливість здійснювати ним ефективне обслуговування клієнтів та досягнення визначеної мети».

2. Встановлено, що фінансове забезпечення діяльності банківських установ визначається особливостями діяльності банків та їхньою роллю в економіці, яка характеризуються особливим видом бізнес-діяльності, пов'язаної з рухом позичкового капіталу, його мобілізацією та розподілом.

3. Зазначено, що фінансові ресурси банків забезпечують не тільки власну рентабельну діяльність, а також сприяють ефективному функціонуванні економіки країни в цілому. Тому в роботі ці ресурси розглянуті через призму макрорівня та мікрорівня.

4. На основі узагальнення наукових підходів та визначених критеріїв до класифікації фінансових ресурсів банку запропоновано критерій «джерела фінансування», за яким ресурси банку розподіляються на власні, залучені і запозичені.

5. Проведений аналіз специфіки формування власного капіталу банків дозволив сформувати висновки щодо його надзвичайної важливості для функціонування банків та здійснення ними ефективної діяльності. На сьогодні структура власного капіталу сформована відповідно принципів Базеля-III та вимог директив Європейського Союзу. Вітчизняні банки дотримуються встановлених Національним банком України нормативів.

6. На основі оцінки тенденцій у залученні фінансових ресурсів для забезпечення діяльності банківських установ в Україні встановлено, що левова частка у депозитах банків належить депозитам «на вимогу», а частка довгострокових депозитів у загальних обсягах залучених коштів складає всього 0,8%. Така тенденція формує відповідні ризики для банківських установ при наданні довгострокових кредитів.

7. Банки залучають кошти також через депозитні сертифікати, однак вони не користуються попитом у клієнтів банків і тому в динаміці залучення коштів банками переважає спадна тенденція.

8. Аналіз інвестиційного портфеля банків України показав про наявність переважання в цих портфелях державних облігацій (ОВДП). Така тенденція пояснюється декількома чинниками. Зокрема, по-перше, при формуванні портфеля цінних паперів банки повинні дотримуватися принципу безпеки та ліквідності вкладених коштів, щоб у разі необхідності їх швидко перетворити у готівкові кошти та забезпечити стабільність отримання доходу. Такі властивості на сьогодні притаманні ОВДП. По-друге, регулятор (НБУ) дозволив банкам покривати до 50% від загального обсягу обов'язкових резервів державними облігаціями внутрішньої позики. По-третє, через купівлю ОВДП банки забезпечують покриття дефіциту державного бюджету, до є надзвичайно важливим в умовах повномасштабної війни.

9. На основі проведеного аналізу стану фінансового забезпечення діяльності банківських установ запропоновано основні напрями активізації процесу фінансового забезпечення діяльності банківських установ в Україні, серед яких: забезпечення достатності власного капіталу банків шляхом удосконалення управління ним та пошуку адекватних джерел та можливостей банку; вдосконалення інструментів (депозитної політики) залучення коштів банками та підходів до формування інвестиційного портфеля банків.

Список використаних джерел:

1. Бестужева С. Теоретико-методичні аспекти вибору форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-60 (дата звернення 26 серпня 2025 року)

2. Давидчук С. М. Сутність та завдання фінансово-економічної діяльності підприємств на сільських територіях. *Актуальні проблеми економіки*. 2022 № 6-7. С. 28-37. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/07/06-07.22._topic_-Davydchuk-28-37.pdf (дата звернення 26 серпня 2025 року)

3. Захарченко Т.О. Управляння фінансовим забезпеченням підприємств в сучасних умовах. *Innovation and Sustainability*. 2022.№ 2. URL: https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/53 (дата звернення 26 серпня 2025 року)

4. Коваль С.Л., Сидор І.П. Фінансове забезпечення банківських послуг. *Агоросвіт*. 2020. № 15. С.30-35. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/15_2020/5.pdf (дата звернення 26 серпня 2025 року)

5. Peter S. Rose, Sylvia C. Hudgins. Bank Management and Financial Services. McGraw-Hill Education, 2020. 768 с.

6. Земсков К., Лиса О. Управління фінансовими ресурсами банку з метою підвищення рентабельності його діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-74 (дата звернення 28 серпня 2025 року)

7. Данік Н., Ємельянов А. Теоретичні аспекти впливу якості ресурсної бази на фінансову стійкість банку. *Міжнародний науковий журнал з менеджменту, економіки та фінансів*. 2022. № 1 (5). С. 10–16. URL: https://doi.org/10.46299/j.ismef.20220105.02 (дата звернення 28 серпня 2025 року)

8. Краснова І.В., Громницька І.Ю. Антикризові заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2023. № 8. URL:

https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-8_0-pages-228_240.pdf (дата звернення 28 серпня 2025 року)

9. Румик І., Бойко А., Шилько, І. Особливості формування ресурсного потенціалу і забезпечення ліквідності банківських установ в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2024 № 4 (76). С.11–21. https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-11-21 (дата звернення 28 серпня 2025 року)

10. Mishnov O. Essence of banks financial resources and classification. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2025. Vol 11. 5. URL: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2016-2-2-111-116 (дата звернення 28 серпня 2025 року)

11. Єрохін С.А., Підбуртний В,В. Управління фінансовими ресурсами банку в сучасних умовах на прикладі АТ КБ «Приватбанк». Актуальні проблеми економіки. 2023. № 1 (259). С. 35-42. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/01/2.23._topic_Sergii-A.-Ierokhin-Vladyslav-V.-P%D1%96dburtn%D1%96%D1%96-35-42.pdf (дата звернення 30 серпня 2025 року)

12. Джерелейко С. Д., Лопатовський В. Г. Шпильовий В.А. Дефініція понять «Фінансові ресурси» та «грошові кошти». *Innovation and Sustainability.* 2022. № 2. С. 131-138. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/16.pdf (дата звернення 28 серпня 2025 року)

13. Мойсеєнко І. П., Козій І. С. Аналіз формування та використання банківського капіталу. *Соціально-правові студії.* 2020. Випуск 3 (9). С. 154-161. URL: https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/S&LS_2020_Vol.%203,%20No.%203_154-161.pdf(дата звернення 30 серпня 2025 року)

14. Про порядок визначення банками України розміру регулятивного капіталу : Положення, затверджене Постановою правління Національного банку України від 28.12.2023 № 196. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0196500-23#Text (дата звернення 05 вересня 2025 року)

15. Basel Committee on Banking Supervision. URL: https://www.bis.org/bcbs/index.htm (дата звернення 12 вересня 2025 року)

16. Графік збільшення мінімального розміру капіталу банків пом'якшено. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/grafik-zbilshennya-minimalnogo-rozmiru-kapitalu-bankiv-pomyaksheno (дата звернення 12 вересня 2025 року)

17. Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику, затверджене постановою Правління Національного банку України від 24 грудня 2019 року № 156. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24122019_156 (дата звернення 12 вересня 2025 року)

18. Положення про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 24 грудня 2019 року № 157. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0157500-19#Text (дата звернення 12 вересня 2025 року)

19. Вимоги до капіталу банків. Національний банк України. 2024. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Vymogy_do_kapitalu_23-05-2024.pdf (дата звернення 16 вересня 2025 року)

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи: Закон України. Редакція від 24.12.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20#Text (дата звернення 25 вересня 2025 року)

21. Національний банк України. Наглядова статистика. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#2 (дата звернення 25 вересня 2025 року)

22. Про банки і банківську діяльність : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення 25 вересня 2025 року)

23. Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні : Постанова Правління Національного банку України від 11.12.2024 р. № 806. Редакція від 20.11.2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14#Text (дата звернення 26 вересня 2025 року)

24. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку : Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 р. № 516. Редакція від 11.07.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text (дата звернення 26 вересня 2025 року)

25. Криховецька З., Кохан І. Проблеми та шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів банків. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-10 (дата звернення 26 вересня 2025 року)

26. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial (дата звернення 30 вересня 2025 року)

27. Національний банк вживає подальших заходів для посилення монетарної трансмісії та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vjivaye-podalshih-zahodiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisiyi-ta-stimulyuvannya-konkurentsiyi-bankiv-za-strokovi-koshti-vkladnikiv (дата звернення 30 вересня 2025 року)

28. Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш : Рішення Правління Національного банку України від 23 лютого 2023 року № 71-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_23022023_71-rsh (дата звернення 10 жовтня 2025 року)

29. Гладких Д.М. Проблеми залучення довгострокових депозитів фізичних осіб в Україні та напрями їх вирішення. Бізнес Інформ. 2021. № 9. С. 202–207. URL: DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-202-207 (дата звернення 10 жовтня 2025 року)

30. Іоргачова М., Ковальова О. Формування оптимального інвестиційного портфеля: ключові етапи. *Економіка та суспільство.* 2025. № 72. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-147 (дата звернення 10 жовтня 2025 року)

31. Фролов Д. Діяльність банківських установ на фондовому ринку. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 12. С.113-121. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/12/12.24._topic_Denys-Frolov-113-121.pdf (дата звернення 10 жовтня 2025 року)

32. Ринок облігацій внутрішньої державної позики. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/ovdp (дата звернення 10 жовтня 2025 року)

33. Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш : Рішення Правління Національного банку України від 05 січня 2023 року № 7-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05012023_7-rsh (дата звернення 20 жовтня 2025 року)

34. Боцман Ю. Роль банків у формуванні ринку державних цінних паперів: аналіз впливу та оцінка взаємодії. *Економіка та суспільство.* 2024. № 59. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-97 (дата звернення 10 листопада 2025 року)

35. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=15 (дата звернення 10 листопада 2025 року)

36. Наглядова статистика Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення 10 листопада 2025 року)

37. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs (дата звернення 10 листопада 2025 року)

38. Аналіз ринку. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/ (дата звернення 23 листопада 2025 року)

39. Чуницька І.І., Богріновцева Л.М., Гонгало С.О. Фінансові посередники як інституційні драйвери капіталізації фондового ринку України. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. №1(15). URL: https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/424 (дата звернення 23 листопада 2025 року)

40. Руденко Н.О. Структура інвестиційних портфелів банків України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. № 12. С.115-123. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3957/3992 (дата звернення 23 листопада 2025 року)

ДОДАТОК А

Нормативи капіталу банків України та їх складові на 01.11. 2025 року (тис грн)

Найменування банку	Регулятивний капітал (РК)	Капітал 1 рівня	Основний капітал 1 рівня (ОК1)
АТ «Укрексімбанк»	12091912,6	9573706,6	9573706,6
АТ «Ощадбанк»	26902632,7	26902632,7	26902632,7
АТ КБ «Приватбанк»	58934116,4	58934116,4	58934116,4
АТ «Райффайзен Банк»	18222031,1	18217031,1	18217031,1
АТ «ТАСКОМБАНК»	3384181,5	3384181,5	3384181,5
АТ «А-БАНК»	4268599,3	4268599,3	4268599,3
АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	916961,9	916961,9	916961,9
ПАТ "МТБ БАНК"	1379646,5	1341811,7	1341811,7
АТ "ПУМБ"	16362986,0	16362986,0	16362986,0
Акціонерний банк "Південний"	5863775,9	5798601,1	5798601,1
АТ "УКРСИББАНК"	12174067,1	11212605,0	11212605,0
АТ "Ідея Банк"	1745362,3	1745362,3	1745362,3
АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	230369,0	191573,5	191573,5
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	1523289,2	1521747,0	1521747,0
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	9979222,1	9901698,6	9901698,6
АТ "МетаБанк"	350229,0	344715,6	344715,6
АТ "ЮНЕКС БАНК"	549756,6	302869,8	302869,8
АТ "КОМІНБАНК"	640427,5	640427,5	640427,5
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	16322640,1	16322640,1	16322640,1
АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"	450124,0	450124,0	450124,0

Джерело: складено за даними сайту НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

ДОДАТОК Б

Сумарні пасиви українських банків з 2008 по 2025 рр. (млн грн.)

	Пасиви (усього)	Статутний капітал	Зобов'язання банків	Кошти суб'єктів господарювання	Кошти фізичних осіб
на 1.01.2008	599396	42873	529818	111995	163482
на 1.01.2009	926086	82454	806823	143928	213219
на 1.01.2010	880302	119189	765127	115204	210006
на 1.01.2011	942088	145857	804363	144038	270733
на 1.01.2012	1054280	171865	898793	186213	306205
на 1.01.2013	1127192	175204	957872	202550	364003
на 1.01.2014	1278095	185239	1085496	234948	433726
на 1.01.2015	1316852	180150	1168829	261372	416371
на 1.01.2016	1254385	222170	1150672	318568	402137
на 1.01.2017	1256299	414668	1132515	369913	437152
на 1.01.2018	1336358	495377	1172761	403927	478565
на 1.01.2019	1360764	465532	1205114	406166	508869
на 1.01.2020	1494460	470712	1293606	498156	552592
на 1.01.2021	1822814	479932	1612174	646491	682029
на 1.01.2022	2053928	481535	1798250	758434	727022
на 1.01.2023	2353592	407021	2135043	889526	933553
на 1.01.2024	2942806	404751	2646009	1260155	1084281
на 1.01.2025	3422600	406835	3040958	1497363	1216452

Джерело: складено за даними сайту Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/

ДОДАТОК В

Обсяги ОВДП, які знаходяться в портфелях суб'єктів економіки на 01.01.2026 (млн. грн.)

Власність	Усього	У тому числі номіновані в:		
		гривнях	Доларах США	Євро
НБУ	664 521,59	664 521,59	0	0
Банків	950 608,04	885 967,84	40 271,33	24 368,88
Юридичних осіб	213 228,13	188 970,07	18 393,37	5 864,70
Фізичних осіб	115 153,48	67 786,10	41 458,12	5 909,26
Нерезидентів	16 035,12	14 946,56	583,30	505,26
Разом:	1 984 068,75	1 840 263,86	104720,19	39 084,70

Джерело: складено за даними сайту Мінфін: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/volumes/